

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Географічний факультет
Кафедра економічної і соціальної географії

На правах рукопису
УДК 911.3

**РОЗВИТОК ГРОМАДИ В КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ ЗАГАЛЬНОЇ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ:
КЕЙС КОСІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ**

Галузь знань: 10 Природничі науки

Спеціальність: 106 Географія

Освітня програма: Економічна та соціальна географія

Магістерська робота
Студента 2-го курсу
ОР Магістр

Григоращука Михайла Михайловича

Науковий керівник:
кандидат географічних наук, доцент
Матвієнко Володимир Миколайович

Київ - 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.....	5
1.1. Сутність та основні концепції розвитку територіальних громад.....	5
1.2. Чинники та показники конкурентоспроможності регіону.....	9
1.3. Взаємозв'язок між розвитком громади та регіональною конкурентоспроможністю.....	15
1.4. Методи та методика дослідження.....	20
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КОСІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ТА ЇЇ МІСЦЯ В СТРУКТУРІ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	25
2.1. Географічне положення та природно-ресурсний потенціал.....	25
2.2. Аналіз демографічної ситуації, ринку праці та соціальної інфраструктури.	29
2.3. Оцінка розвитку економіки та підприємництва	34
2.4. Аналіз конкурентних переваг та недоліків громади.....	40
2.5. Місце Косівської міської територіальної громади в структурі господарства Івано-Франківської області.....	43
РОЗДІЛ 3. РОЗВИТОК КОСІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ.....	47
3.1. Оцінка динаміки соціально-економічного розвитку та інвестиційної привабливості громади.....	47
3.2. Виявлення ключових напрямків розвитку громади, що впливають на конкурентоспроможність регіону.....	51
3.3. Аналіз успішних практик та виявлення проблемних аспектів розвитку громади.....	53
3.4. Стратегічні напрямки розвитку Косівської міської територіальної громади для підвищення конкурентоспроможності регіону.....	56
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	64
ДОДАТКИ.....	68

ВСТУП

У сучасних умовах реформування місцевого самоврядування та децентралізації влади конкурентоспроможність територіальних громад стає ключовим чинником ефективного регіонального розвитку. Громади, які здатні адаптуватися до викликів часу, розвивати власний потенціал і створювати сприятливе середовище для життя та господарської діяльності, відіграють важливу роль у формуванні конкурентоспроможної національної економіки.

Косівська міська територіальна громада, розташована в Івано-Франківській області, має значний соціально-економічний, природно-рекреаційний та туристичний потенціал. Проте наявність проблемних аспектів у розвитку громади потребує ґрунтовного дослідження її конкурентних переваг і недоліків з метою визначення стратегічних напрямів підвищення конкурентоспроможності як на місцевому, так і на регіональному рівні.

Актуальність теми зумовлена необхідністю посилення ролі територіальних громад у соціально-економічному розвитку регіонів, що вимагає аналізу внутрішніх ресурсів, формування стратегій розвитку та підвищення інвестиційної привабливості.

Об'єктом дослідження є Косівська міська територіальна громада Івано-Франківської області.

Предметом дослідження є процес формування конкурентоспроможності громади як складової частини регіонального розвитку.

Метою дослідження є аналіз соціально-економічного потенціалу Косівської міської територіальної громади та обґрунтування стратегічних напрямів підвищення її конкурентоспроможності в межах Івано-Франківської області.

Для досягнення мети у роботі були поставлені та виконані такі основні **завдання**:

1) розглянуто сутність поняття та концепції розвитку територіальних громад;

- 2) виявлені основні чинники та показники конкурентоспроможності регіонів;
- 3) проаналізовано взаємозв'язок між розвитком громади та регіональною конкурентоспроможністю;
- 4) досліджено соціально-економічний потенціал Косівської міської територіальної громади;
- 5) оцінені конкурентні переваги та проблемні аспекти громади в порівнянні з іншими адміністративно-територіальними одиницями області;
- 6) запропоновані стратегічні напрями підвищення конкурентоспроможності Косівської громади.

Дослідженню проблем конкурентоспроможності територіальних громад в Україні присвячені праці Запотоцького С. П., Бакляя В., Гоблика В., Гончаренко І. В., Добржанського С., Загірняка Д. М., Котова І. В., Ксьонжика І. В., Нестеренка С. С., Подзізея О. О., Полякової Ю. В., Пронька Л., Ратошнюк Т., Рогатіної Л. П., Романів Н. В., Станьковської І. М.

При виконанні роботи були використані наступні **методи дослідження**: аналіз, синтез, історико-географічний, статистичний, анкетування, картографічний, порівняльно-географічний, районування, літературний тощо.

Структура роботи: вступ, 3 розділи, 13 підрозділів, висновки, список використаних джерел, додатки. Загальний обсяг роботи – 67 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

1.1. Сутність та основні концепції розвитку територіальних громад

Згідно з положеннями Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні", поняття "територіальна громада" має таке визначення:

Територіальна громада – це жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, селищ, міст, що мають єдиний адміністративний центр [7].

Територіальні громади набули активного поширення зі внесенням змін до Конституції України у положенні про децентралізацію влади, які передбачають передачу частини повноважень та ресурсів від органів державної влади до органів місцевого самоврядування.

Незважаючи на те, що відповідні зміни до Конституції не були остаточно ухвалені, децентралізація була реалізована через прийняття ряду законодавчих актів, головним з яких став Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» прийнятий у 2015 році, також тоді були внесені зміни до Бюджетного та Податкового кодексів України. У результаті таких змін нормативно-правові акти надали об'єднаним територіальним громадам більше фінансової автономії та можливості напряму отримувати субвенції з державного бюджету, і самостійно вирішувати питання місцевого значення. У результаті децентралізації в Україні сформувалася нова мережа територіальних громад, які стали основою оновленої системи місцевого самоврядування. У рамках адміністративно-територіального поділу України територіальні громади є складовими частинами відповідних районів і областей, вони є першою ланкою в системі місцевого самоврядування [1].

Комплексний процес удосконалення всіх сфер життєдіяльності на певній території з метою створення комфортних умов для проживання, праці, відпочинку, навчання і самореалізації жителів називають потенціалом розвитку територіальної громади. Комплексний процес розвитку включає такі аспекти як:

- економічний розвиток;
- соціальний розвиток;
- екологічний розвиток;
- інституційний розвиток.

Економічний розвиток включає такі процеси, як: залучення інвестицій, зростання надходжень до бюджету громади, розвиток підприємництва, підтримка інноваційної діяльності, стимулювання малого й середнього бізнесу та розвиток аграрного сектору.

Соціальний розвиток стосується всіх питань що стосуються населення території, які включають покращення якості освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, забезпечення культурного й духовного збагачення громадян.

Охорона навколишнього природного середовища, ефективне управління відходами та раціональне використання природних ресурсів є аспектами реалізації екологічного розвитку території.

Інституційний розвиток стосується процесів зміцнення органів місцевого самоврядування, покращення адміністративних послуг, підвищення прозорості та підзвітності влади.

Однією з основних та глобально визнаних концепцій розвитку, є концепція сталого розвитку, що передбачає такий тип розвитку, який задовольняє потреби нинішнього покоління, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої потреби. Концепція сталого розвитку має довгострокову альтернативу розвитку та стосується всіх сфер життя суспільства, дана концепція визначається на міжнародному рівні, адже концепція сталого розвитку є ключовою парадигмою сучасного управління, вона була офіційно визначена у 1987 році в доповіді ООН «Наше спільне майбутнє». У контексті розвитку

територіальних громад ця концепція базується на трьох головних складових: 1) економічна ефективність, 2) соціальна справедливість та 3) екологічна безпека. Тому сталий розвиток громади означає узгоджене і послідовне врахування цих трьох складових у процесі стратегічного планування, прийняття управлінських рішень та реалізації конкретних громадських ініціатив [2].

Однією з концепцій розвитку територіальних громад є стратегічне планування – інструмент управління для територіальних громад, який допомагає органам місцевого самоврядування ефективно та системно підходити до вирішення питань території громади в довгостроковій перспективі. Завдяки стратегічному плануванню визначається бачення майбутнього громади та шляхи реалізації визначених цілей, для створення стратегічного плану необхідно проаналізувати поточну ситуацію в громаді, визначивши слабкі та сильні сторони громади, її ресурси та можливості.

Процес аналізу поточної ситуації включає оцінку економічної ситуації, аналіз соціальної інфраструктури, екологічного стану та оцінку адміністративної спроможності.

Після аналізу поточної ситуації визначаються стратегічні цілі, яких громада хоче досягти в майбутньому, при цьому усі цілі повинні бути конкретними, вимірюваними (тобто з можливістю оцінити прогрес), реалістичними (досяжними) та актуальними, вони мають відповідати потребам громади, а також повинні бути визначені терміни реалізації. Для розробки ефективної стратегії важливим аспектом є аналіз зовнішніх загроз, які можуть впливати на розвиток громади, таких як економічні зміни, соціальні тренди, зміни в демографічній ситуації, зміни в технологічному розвитку. Для розробки стратегічного плану, який містить конкретні дії, має здійснюватися регулярний моніторинг та оцінка результатів. Стратегічне планування дозволяє уникнути хаотичних і ситуативних рішень, оптимізує витрати і забезпечує ефективне використання обмежених ресурсів громади, підвищує інвестиційну привабливість громади та забезпечує підвищення якості життя місцевого населення.

У процесах розвитку територіальних громад набуває актуальності концепція громадоцентричного підходу, яка полягає в тому, що мешканці територіальної громади розглядаються не лише як отримувачі послуг, а й як повноцінні учасники управлінського процесу. Завдяки такому підходу формується нова культура взаємодії між владою та населенням, де громада стає джерелом ініціатив, контролю та партнером у прийнятті рішень.

Ключовими принципами громадоцентричного підходу є прозорість та відкритість влади перед громадянами, що забезпечує їм доступ до інформації про рішення, бюджети, плани розвитку та проєкти [3].

У межах реалізації такого підходу громадяни мають змогу брати участь у громадських слуханнях, сесіях ради, створювати петиції, пропонувати зміни до місцевих програм. При цьому створюються механізми, які дозволяють громадянам відстежувати виконання рішень і давати оцінку роботі органів влади. Громадоцентричний підхід має низку переваг, серед яких – підвищення довіри до влади, покращення якості рішень, активізація громадянського суспільства та підвищення ефективності реалізації проєктів. Таким чином, громадоцентричний підхід є не лише сучасною управлінською концепцією, а й важливою умовою ефективного, демократичного та справедливого розвитку територіальних громад, формуючи активне громадянське суспільство та зміцнюючи місцеву демократію.

Ще однією концепцією розвитку територіальних громад є партнерський підхід, який передбачає активну взаємодію між різними суб'єктами, зокрема органами державної влади, бізнесом, громадськими організаціями, науковими установами та міжнародними партнерами. Така модель дозволяє громадам розширювати свої можливості завдяки залученню додаткових фінансових ресурсів, доступу до новітніх технологій та управлінських практик, участі в міжмуніципальному співробітництві та обміну досвідом. Цей підхід сприяє комплексному розвитку громади, формуючи довіру до влади та забезпечуючи довгострокову сталість результатів.

Ще одним важливим напрямом розвитку громад є інноваційний підхід, який базується на цифровій трансформації місцевого самоврядування, він передбачає впровадження технологічних рішень у всі сфери життя громади. Основними елементами цього підходу є: можливість отримання адміністративних послуг онлайн, використання відкритих баз даних для забезпечення прозорості діяльності органів влади, наявність цифрових платформ для участі громадян, а також Smart-рішення, що стосуються управління місцевою інфраструктурою. Застосування інновацій підвищує ефективність управління, знижує корупційні ризики та забезпечує зручніший доступ мешканців до послуг.

1.2. Чинники та показники конкурентоспроможності регіону

Чинники конкурентоспроможності регіону – це сукупність природно-географічних, економічних, соціальних, інфраструктурних, інституційних, інноваційно-технологічних та екологічних передумов, які визначають здатність регіону забезпечувати стійкий розвиток, привабливість для інвесторів, ефективне використання ресурсів та високий рівень життя населення в умовах ринкової конкуренції.

Основними природно-географічними чинниками є особливості географічного положення, рельєф, клімат, водні, лісові, мінерально-сировинні та туристсько-рекреаційні ресурси (розкриті у параграфі 2.1).

Економічні чинники конкурентоспроможності регіону відіграють ключову роль у забезпеченні його стійкого розвитку, привабливості для інвесторів та добробуту населення. Основним показником економічної конкурентоспроможності є рівень ВРП на душу населення. ВРП (валовий регіональний продукт) – це загальний обсяг вироблених товарів і послуг у регіоні, поділений на кількість мешканців. Цей показник є важливим індикатором економічної ефективності регіону: високий ВРП на душу населення свідчить про розвинену економіку, високий рівень продуктивності праці та гарні

умови життя. Натомість низький рівень ВРП сигналізує про економічну відсталість, низьку зайнятість населення та слабкий розвиток підприємництва [4].

Конкурентоспроможність регіону також значною мірою залежить від структури економіки, зокрема від частки високотехнологічних галузей. Регіони з високою часткою високотехнологічних та наукоємних виробництв мають більший потенціал до інноваційного розвитку, високий рівень продуктивності праці та створення якісних робочих місць. Натомість у регіонах, де переважають традиційні галузі – сільське господарство чи видобувна промисловість – спостерігається нижча додана вартість та менша ефективність, хоч вони і забезпечують зайнятість населення.

Ще одним важливим економічним чинником конкурентоспроможності є інвестиційна привабливість регіону, яка у свою чергу залежить від: 1) податкового клімату, 2) рівня бюрократії, 3) якості інфраструктури, 4) наявності кваліфікованої робочої сили та 5) політичної стабільності. Регіони з високою інвестиційною привабливістю залучають як внутрішніх, так і іноземних інвесторів, що сприяє розвитку підприємництва, створенню нових робочих місць та технологічному оновленню. У той час регіони з низькою інвестиційною привабливістю мають обмежений економічний розвиток та менше значущих проєктів, які могли б сприяти зростанню.

Окремо варто виділити доступ до фінансових ресурсів як ще один економічний чинник, йдеться про можливість підприємств і населення залучати кошти для ведення бізнесу, інвестування, споживання чи реалізації інфраструктурних проєктів. Це включає доступ до місцевих банків, кредитних спілок, фондів підтримки підприємництва та грантових програм. Сприятлива фінансова ситуація стимулює розвиток малого і середнього бізнесу, інвестування у перспективні проєкти, що, у свою чергу, сприяє загальному економічному зростанню регіону.

Чинник ринкової кон'юнктури – співвідношення між наявними на ринку товарами і послугами та потребою в них, впливає на можливості реалізації

продукції місцевих виробників, формування цін, прибутковість бізнесу та загальну економічну активність у регіоні. Сприятлива ринкова кон'юнктура створює умови для зростання обсягів виробництва, розширення підприємницької діяльності та підвищення зайнятості населення, тоді як несприятлива – призводить до зниження попиту, скорочення виробництва і, як наслідок, зменшення надходжень до місцевих бюджетів.

Соціальні чинники конкурентоспроможності регіону відображають якість життя мешканців, рівень розвитку людського капіталу та соціальну стабільність. Ці чинники безпосередньо впливають на розвиток регіону, сприяють залученню інвестицій та кваліфікованих працівників.

Першим важливим аспектом є якість освіти та рівень освіченості населення, адже освіта формує людський капітал, який є основою для розвитку бізнесу та продуктивної праці, адже високий рівень освіти сприяє формуванню кваліфікованої робочої сили, що приваблює інвесторів і роботодавців. Наявність вищих навчальних закладів, закладів професійної освіти та якісної шкільної мережі створює умови для безперервного навчання та розвитку. Освічене населення також активніше залучається до підприємницької діяльності та краще адаптується до змін на ринку праці.

Наступним соціальним чинником є рівень життя населення, який характеризує загальний добробут і визначається рівнем середніх доходів, можливістю задовольнити базові потреби та рівнем споживання. Високий рівень життя свідчить про стабільність, здорове населення та активний внутрішній попит, що стимулює місцеву економіку. Натомість низький рівень доходів стримує розвиток підприємництва та сприяє відтоку населення з регіону.

Рівень зайнятості також є важливим показником соціально-економічної стабільності. Високий рівень зайнятості та низьке безробіття свідчать про наявність стабільного доходу у населення та перспективи подальшого розвитку. Якщо ж у регіоні переважає тіньова зайнятість, або спостерігається хронічне безробіття – це свідчить про слабкий економічний потенціал та може призводити

до соціальних проблем, важливою є й відповідність професійної структури ринку праці потребам економіки, що забезпечує ефективну зайнятість [5].

Останнім важливим аспектом є рівень соціального захисту, який забезпечує підтримку населення у разі безробіття, хвороб, старості та інших життєвих обставин. Якщо система соціального захисту розвинена – це зменшує соціальну нерівність, знижує напругу в суспільстві та підвищує довіру до влади. До показників соціального захисту належать – доступність медичних послуг, пенсійне забезпечення, соціальні виплати, а також підтримка малозабезпечених і вразливих верств населення.

Інфраструктурні чинники конкурентоспроможності регіону визначають можливості для ефективного ведення бізнесу, розвитку логістики та комфортного життя населення, адже саме якісна інфраструктура забезпечує основу для економічного зростання та соціальної стабільності.

До інфраструктурних чинників належать розвиненість транспортної системи та наявність якісних транспортних шляхів, які включають автомобільні дороги, залізниці, авіаційні та морські сполучення, що є ключовими елементами привабливості регіону для бізнесу. Розвинена транспортна мережа сприяє швидкому й економічно вигідному переміщенню товарів, працівників і туристів, а зручне сполучення з іншими регіонами підвищує експортний потенціал. Інфраструктурні вузли – такі як порти, залізничні станції та логістичні хаби є важливими точками зростання для регіону.

Наступним аспектом інфраструктурного розвитку є наявність комунальних послуг та цифрової інфраструктури. До них належать водопостачання, каналізація, теплопостачання, вивезення сміття та інші сервіси, що забезпечують базовий комфорт населення. Їх стабільна та якісна робота є необхідною умовою для життєдіяльності мешканців та функціонування підприємств.

Цифрова інфраструктура включає доступ до інтернету, мобільного зв'язку та інших цифрових сервісів. Висока якість інтернету та доступність електронних

послуг сприяють розвитку ІТ-сектору, дистанційної роботи та електронного урядування, що є важливою умовою цифровізації суспільства [6].

Також важливим інфраструктурним чинником є доступ до енергетичних ресурсів, зокрема електроенергії, газопостачання, теплової енергії та альтернативних джерел енергії. Регіони, які мають надійне енергопостачання та можливості для підключення нових споживачів, є значно привабливішими для інвесторів. Важливу роль у розвитку конкурентоспроможності регіону відіграють інноваційно-технологічні, екологічні та інституційні чинники.

Технологічні чинники є рушійною силою економічного зростання. Регіони, що активно впроваджують новітні технології, мають значні переваги у конкурентній боротьбі. Важливу роль відіграє інноваційна активність підприємств – здатність бізнесу впроваджувати нові продукти, технології та бізнес-моделі. Висока інноваційна активність означає, що підприємства не лише копіюють уже існуючі рішення, а й створюють власні конкурентні переваги, формуючи нову якість у галузях.

До інноваційно-технологічних чинників також належать кількість наукових установ, які формують наукове середовище регіону, сприяють підготовці кадрів, розробці нових технологій і трансферу знань до реального сектору економіки. Взаємопов'язаним чинником є обсяг витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР) – цей показник демонструє, наскільки активно інвестуються кошти в розробку інновацій. Високі витрати на НДДКР свідчать про високотехнологічний потенціал регіону.

Екологічні чинники також впливають на конкурентоспроможність регіону, адже екологія безпосередньо визначає якість життя, здоров'я населення та привабливість території для проживання й інвестування. Загалом екологічна ситуація визначається рівнем забруднення води, ґрунтів і станом природних екосистем, якщо ситуація є неблагополучною, знижується туристична привабливість регіону, зростає рівень захворюваності та еміграції населення.

До ключових екологічних чинників належить доступ до чистої води та повітря, адже забезпечення населення якісною питною водою та чистим

повітрям – це базова потреба, їх доступність свідчить про ефективну екологічну політику та належну інфраструктуру. Важливими є також рівень утилізації відходів та екологічні ініціативи. Ефективна система поводження з відходами - це ознака відповідального ставлення до довкілля. Наявність програм сортування сміття, переробки, розвитку зеленої енергетики та громадських екоініціатив покращує екологічну репутацію регіону.

Інституційні чинники конкурентоспроможності регіону включають якість регіонального управління, правову систему, прозорість влади, публічні послуги та державну підтримку бізнесу. Високий рівень менеджменту в органах влади свідчить про ефективне планування, управління ресурсами, прозорість і підзвітність, що є ознаками компетентності місцевої влади, таке середовище сприяє розвитку території та залученню інвестицій [7].

Важливу роль відіграє справедлива, неупереджена судова система, відкритість у прийнятті рішень та доступ до інформації, які формують довіру населення до влади. Відсутність корупції є однією з головних умов сталого розвитку.

Також важливими є якісні адміністративні, освітні, медичні та транспортні послуги, які покращують рівень життя мешканців і знижують витрати бізнесу. Наявність програм підтримки підприємництва, доступ до грантів, консультативних центрів створюють умови для розвитку малого та середнього бізнесу.

Для комплексної оцінки конкурентоспроможності регіону, яка дозволить охарактеризувати його соціально-економічний стан, інвестиційну привабливість та потенціал, необхідно здійснити аналіз за такими показниками, як:

- валовий регіональний продукт (ВРП) на душу населення;
- індекс людського розвитку;
- рівень безробіття та зайнятості;
- обсяг прямих іноземних інвестицій;
- кількість суб'єктів підприємництва на 10 000 населення;
- індекс інноваційної активності;

- показники експорту та імпорту;
- індекс сприйняття корупції на регіональному рівні;
- індекс якості інфраструктури;
- екологічний індекс району.

Валовий регіональний продукт (ВРП) є одним із ключових економічних індикаторів, що відображає економічну продуктивність регіону з розрахунком на одного мешканця.

Індекс людського розвитку – це комплексний показник, який враховує середню очікувану тривалість життя, рівень освіти та доходів населення, він дає уявлення про загальний рівень соціального розвитку та якість життя в регіоні.

Наявність та обсяг прямих іноземних інвестицій (ПІІ) свідчать про рівень довіри міжнародних інвесторів до регіону, їх зростання є показником привабливого бізнес-середовища та високого економічного потенціалу. Відкритість регіонального ринку також є важливою характеристикою.

Загалом, конкурентоспроможність регіону формується під впливом широкого спектра чинників. Для її об'єктивної оцінки важливо враховувати не лише ВРП чи обсяги інвестицій, а й якість життя населення, інноваційну активність, доступ до ресурсів, ефективність управління.

Ключові показники дозволяють визначити сильні та слабкі сторони регіону, для підвищення його конкурентоспроможності важливо забезпечити баланс між економічним зростанням, соціальним добробутом та екологічною стійкістю, створюючи ефективні інституції та сприятливе середовище для розвитку інновацій.

1.3. Взаємозв'язок між розвитком громади та регіональною конкурентоспроможністю

Розвиток громади – це комплексний та багатогранний процес, який охоплює економічний, соціальний, інфраструктурний та інституційний аспекти. Загалом розвинена громада здатна створити сприятливі умови для життя, праці

та самореалізації мешканців, ефективно залучати інвестиції та реалізовувати стратегічні проєкти (рис. 1.1).

Економічний розвиток передбачає зростання місцевого бізнесу, створення нових робочих місць, підвищення рівня доходів населення та ефективне використання ресурсів громади. Соціальний розвиток включає покращення якості життя населення, охорони здоров'я, соціального захисту, культурного життя та доступу до освіти. Інфраструктурний розвиток громади охоплює модернізацію транспортної, комунальної, житлово-комунальної та цифрової інфраструктури. Інституційний розвиток передбачає підвищення ефективності місцевого самоврядування, прозорості управлінських процесів та участі громадськості у прийнятті рішень.

Регіональна конкурентоспроможність – це здатність регіону, або окремих територій, зокрема територіальних громад, утримувати й примножувати економічні, соціальні та людські ресурси, забезпечуючи сталий розвиток у довгостроковій перспективі.

Конкурентоспроможність територіальних громад включає здатність приваблювати інвестиції, формувати позитивний інвестиційний та соціальний імідж, розвивати трудовий потенціал, зберігати молодь і залучати кваліфіковані кадри. Також важливими є створення умов для інноваційного розвитку та ділової активності за збереження екологічного балансу й забезпечення сталого використання ресурсів [8].

Взаємозв'язок розвитку громади та регіональної конкурентоспроможності формує систему взаємної підтримки. З одного боку, розвинена громада підвищує конкурентоспроможність регіону, стає точкою зростання, створює робочі місця, продукує додану вартість, розвиває соціальну інфраструктуру та залучає інвестиції. З іншого боку, конкурентоспроможний регіон формує сприятливе середовище для розвитку громад – через регіональні програми, інфраструктурні проєкти, фінансування та формування загального позитивного іміджу. Таким чином, успішна громада – це не лише результат, але й передумова конкурентоспроможного регіону, який, у свою чергу, підсилює громади.

Взаємозв'язок між розвитком громади та регіональною конкурентоспроможністю

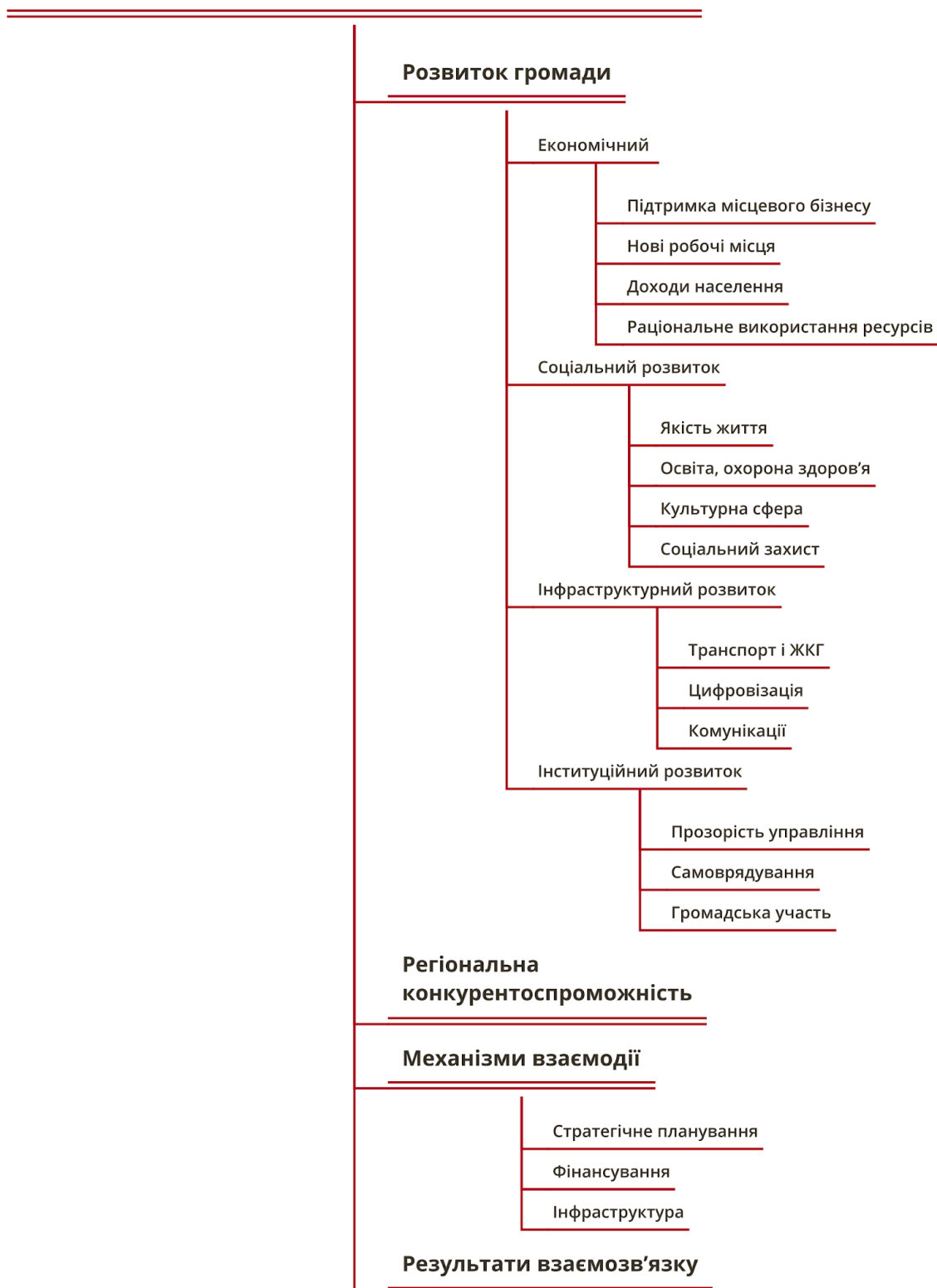

Рис.1.1. Взаємозв'язок між розвитком громади та регіональною конкурентоспроможністю (розроблено автором)

Конкурентоспроможність регіону створює передумови для сталого розвитку громад, адже конкурентоспроможний регіон здатний підтримувати та підсилювати розвиток громад через міжмуніципальну співпрацю. Така співпраця передбачає високий рівень регіональної координації та дозволяє громадам об'єднувати ресурси й реалізовувати спільні проєкти, що забезпечують економію коштів та ефективне управління.

Регіон з високим рівнем конкурентоспроможності має значні шанси на залучення фінансування з державних субвенцій, грантів, проєктів технічної допомоги чи від інших міжнародних донорів, а це відкриває додаткові можливості для реалізації стратегічних ініціатив.

Важливу роль відіграє також інфраструктура. Розвинена логістична система, доступність транспорту та цифрові інновації формують сприятливі умови для громад. Усі ці чинники, що формують сильний і позитивний імідж регіону, підвищують впізнаваність громад серед туристів, студентів, інвесторів і сприяють комплексному розвитку території [9].

Варто зауважити, що територіальні громади є базовими структурними одиницями регіону, на основі яких формується цілісна соціально-економічна система. Їхній стан і динаміка розвитку безпосередньо впливають на загальний рівень конкурентоспроможності регіону. Саме через громади реалізуються ключові інструменти місцевого розвитку, забезпечується ефективне управління ресурсами та налагоджується взаємодія з мешканцями.

Розвиток навіть однієї спроможної громади може стати точкою зростання для всього регіону, адже такі громади часто слугують прикладом успішного управління, інноваційних підходів та ефективного залучення інвестицій. Позитивний досвід окремої територіальної одиниці може масштабуватися на інші громади, активізуючи регіональні процеси розвитку. Також сильна громада здатна генерувати додаткові ресурси, створювати робочі місця та стимулювати розвиток суміжних територій, тим самим сприяючи конкурентоспроможності всього регіону.

Важливу роль у забезпеченні взаємозв'язку між розвитком громади та регіональною конкурентоспроможністю відіграє стратегічне планування, яке є ключовим інструментом узгодження цілей розвитку територіальних громад і регіональної політики. Сутність стратегічного планування полягає в тому, що воно дозволяє сформувати спільне бачення розвитку, визначити пріоритети, ресурси та механізми їх реалізації – як на рівні окремих громад, так і регіону загалом. За умови ефективного планування громади отримують змогу інтегруватися в регіональні стратегічні ініціативи, брати участь у міжмуніципальних проєктах, координувати дії з іншими громадами та регіональними органами влади, такий підхід забезпечує узгодженість рішень, уникає дублювання функцій і сприяє більш раціональному використанню наявних ресурсів.

Сучасні стратегії розвитку територіальних громад мають базуватись на реалістичній оцінці внутрішнього потенціалу, можливостей зовнішнього середовища, а також викликах і проблемах, що впливають на місцеву конкурентоспроможність. Узгодженість таких стратегій із регіональними програмами забезпечує комплексний підхід до розвитку, формуючи сталу модель економічного зростання, соціальної згуртованості та територіальної інтеграції. У висновку можна зазначити, що стратегічне планування є не лише інструментом управління розвитком, а й важливою умовою ефективного поєднання локального та регіонального рівнів у досягненні спільної конкурентної переваги.

Однак варто наголосити, що одним із найважливіших чинників є людський капітал, саме він визначає потенціал громади та рівень її конкурентоспроможності. Освічене, здорове, мотивоване та соціально активне населення є основою інноваційного розвитку, ефективного управління, підприємництва і активної участі в суспільному житті. У громадах із високим рівнем людського капіталу спостерігається більша ініціативність мешканців, зростає рівень підприємницької активності, впроваджуються нові підходи до вирішення локальних проблем. Людський капітал також є основою для

формування спеціалізованих кластерів, індустріальних парків, IT-сектору, агропромислового виробництва та інших галузей [10].

1.4. Методи та методика дослідження

Метод – шлях, спосіб досягнення поставленої мети і завдань дослідження. Дослідження конкурентоспроможності територіальних громад базується на використанні комплексу загальнонаукових та спеціальнонаукових методів, що дозволяють отримати об'єктивну, достовірну та системну інформацію про стан і динаміку розвитку громад.

Основними загальнонауковими методами дослідження конкурентоспроможності територіальних громад є: аналіз, синтез, індукції, дедукції, системний підхід, статистичний тощо.

Аналіз передбачає розчленування об'єкта дослідження на окремі елементи – економічну, соціальну, інституційну складові конкурентоспроможності, такий методичний підхід дає змогу глибше зрозуміти сильні та слабкі сторони кожного з компонентів. Зворотним процесом до аналізу є синтез, під час якого зібрані дані про окремі елементи об'єднуються для формування цілісного уявлення про конкурентоспроможність громади загалом. Саме синтез дозволяє побачити, як взаємодіють між собою різні чинники і які результати це дає.

Важливими науковими методами в дослідженні конкурентоспроможності є індукція та дедукція. Ці методи допомагають здійснювати узагальнення та формулювати висновки: індукція – на основі аналізу окремих випадків дозволяє зробити загальні висновки про тенденції конкурентоспроможності на місцевому рівні, а дедукція – застосовувати загальні принципи або державні підходи до підвищення конкурентоспроможності в умовах конкретної громади.

Системний підхід передбачає розгляд громади як багатокomпонентної системи, що дозволяє комплексно оцінити ситуацію, враховуючи як внутрішні, так і зовнішні чинники впливу.

Статистичний метод передбачає обробку та інтерпретацію статистичних даних, отриманих із відкритих джерел, наприклад, із Державної служби статистики України, моніторингу регіонального розвитку, місцевих профілів громад та інших джерел. Аналіз кількісної статистики охоплює такі показники, що впливають на рівень конкурентоспроможності громади, як: рівень зайнятості та безробіття, середній дохід на душу населення, обсяги бізнес-активності та демографічні тенденції. Дослідивши ці дані, можна побачити динаміку розвитку громади та визначити її реальні проблеми і переваги.

Наступним статистичним методом є індексний аналіз, який передбачає створення інтегрованого індексу конкурентоспроможності, сформованого на основі набору ключових показників. Наприклад, структура такого індексу може включати: економічну ефективність (ВРП на душу населення, рівень продуктивності праці); інвестиційну привабливість (рівень капіталовкладень, частка іноземних інвестицій); якість життя, яка охоплює рівень освіти, охорони здоров'я, доступність публічних послуг та інституційну спроможність. Отже, індексний аналіз дозволяє порівнювати громади між собою за єдиною шкалою.

Одним із основних статистичних методів є SWOT-аналіз, який включає поєднання аналізу сильних сторін, слабких сторін, можливостей та загроз. Це якісно-аналітичний метод, що допомагає сформулювати стратегічне бачення майбутнього громади шляхом поділу факторів на чотири категорії [11]. Перша категорія – сильні сторони – охоплює внутрішні переваги громади, які можуть сприяти її розвитку. Наприклад, вигідне географічне розташування, наявність природних ресурсів, високий рівень соціальної активності, розвинений малий бізнес та успішні місцеві ініціативи. Друга категорія – слабкі сторони – визначає внутрішні недоліки та проблеми, що перешкоджають розвитку, сюди можна віднести нестачу робочих місць, застарілу інфраструктуру, низький рівень довіри до влади та відтік молоді з регіону. Третя категорія – можливості – охоплює зовнішні чинники, які громада може використати на свою користь. Наприклад, участь у державних і міжнародних програмах, залучення інвесторів, співпраця з іншими громадами чи регіонами. Четверта категорія – загрози – це

зовнішні ризики, що можуть мати негативний вплив. Серед них: економічна криза, несприятлива демографічна ситуація, кліматичні зміни та скорочення державного фінансування (*Додаток Д*).

Отже, за результатами аналізу всіх чотирьох категорій SWOT-аналіз може сприяти ефективній розробці стратегії розвитку громади, допомагаючи перетворити слабкі сторони на сильні та уникати можливих загроз. Емпіричні методи дослідження включають опитування підприємців для оцінки рівня задоволеності якістю життя, послугами та умовами ведення бізнесу, а також проведення інтерв'ю з представниками місцевого самоврядування з метою глибшого розуміння управлінських підходів, проблем і потенціалу громади.

Додатково було проведене онлайн-опитування жителів Косівської територіальної громади за допомогою анкети, складеної у Google-формі та поширеної через популярні месенджери. Участь в опитуванні взяли 184 респонденти. За результатами опитування, найбільшими бар'єрами для розвитку громади мешканці вважають: недостатню громадську ініціативність (92 відповіді, 50%); відсутність зовнішніх інвестицій (89 відповідей, 48,4%); безробіття (75 відповідей, 40,8%); відсутність можливостей для молоді (57 відповідей, 31%); зношеність інженерних мереж (56 відповідей, 30,4%); засміченість довкілля (51 відповідь, 27,7%). Менш значущими, на думку респондентів, є такі проблеми як низька якість дошкільної освіти, забрудненість питної води та злочинність. Ці дані вказують на системні виклики, що стримують соціально-економічний розвиток громади, зокрема, потребу в активізації місцевої ініціативності, залученні інвестицій, модернізації інфраструктури та створенні робочих місць. Далі результати опитування будуть використані для формування рекомендацій щодо посилення конкурентоспроможності громади (*Додаток П*).

Основними спеціально-науковими методами даного дослідження є: історико-географічний, порівняльно-географічний, картографічний.

Історико-географічний метод дозволяє дослідити зміни розвитку територіальних громад. Використовувався у даному дослідженні для аналізу

змін, які відбулись протягом певного часу, яку роль вони відіграли та як вплинули на конкурентоспроможність територіальних громад.

Порівняльно-географічний метод дозволяє зіставляти громади за певними індикаторами, наприклад: рівнем доходів, рівнем зайнятості, інвестиційною привабливістю, доступом до послуг та рівнем інституційного розвитку. Завдяки цьому методу можна визначити найуспішніші практики й орієнтири для розвитку інших громад. Порівнюючи впровадження певних проєктів, можна розробити ефективні стратегії розвитку, адаптовані до конкретних умов.

Картографічний метод дозволяє створювати тематичні карти, які візуалізують різні соціальні явища, наприклад: щільність населення, розміщення підприємств, закладів освіти тощо. Це забезпечує зручний аналіз просторової доступності послуг та інфраструктури. Таким чином, картографічний метод допомагає зрозуміти географічні переваги або проблеми громади, наочно показуючи територіальні диспропорції.

Сукупність методів дослідження формують її методику. Методика – це комплекс прийомів дослідження, включаючи різні маніпуляції з присутнім матеріалом. Методика дослідження конкурентоспроможності громади включають вибір системи показників. На першому етапі формується набір індикаторів, які відображають основні аспекти життєдіяльності громади. Зазвичай усі індикатори згруповані за блоками і поділяються на економічні, соціальні, екологічні та управлінські. Економічні індикатори охоплюють такі показники, як рівень зайнятості, обсяг інвестицій, кількість підприємств, податкові надходження тощо. Соціальні показники відображають демографічну ситуацію, рівень освіти, доступність медичних послуг і загальну якість життя. Екологічні показники включають стан навколишнього середовища, управління відходами, наявність та якість водопостачання. Управлінські індикатори охоплюють прозорість місцевої влади, якість стратегічного планування та ефективність управління ресурсами.

Показники варіюються залежно від можливості отримання достовірних даних, тому для кожної громади формується індивідуальний набір індикаторів.

Оскільки показники мають різну природу, проводиться нормалізація та уніфікація даних, які переводяться до єдиної шкали. Наприклад, використовується нормалізація від мінімального до максимального значення, або стандартизація з урахуванням середнього значення та стандартного відхилення. Після збору та обробки даних здійснюється розрахунок узагальнюючого показника конкурентоспроможності громади. Значення індикаторів об'єднуються у комплексний індекс або інтегральний показник. Один із можливих підходів – розрахунок зваженого середнього, коли вага кожного показника визначається експертно, або на основі статистичного аналізу. Також можуть застосовуватись метод головних компонентів або індексний підхід.

На основі результатів формується рейтинг, або кластеризація громад – від найбільш конкурентоспроможної до найменш розвиненої громади регіону. Кластеризація передбачає поділ громад на групи з подібними характеристиками, наприклад: динамічні громади, стагнуючі громади, громади з потенціалом зростання, вона може бути ієрархічною або реалізованою за методом k-середніх (кластеризація в програмах, таких як UGIS тощо). Усі результати інтерпретуються на основі математичних розрахунків із урахуванням чинників, які вплинули на позицію громади: географічне розташування, історико-культурна спадщина, спадок пострадянського періоду, поточна політика органів місцевого самоврядування, демографічні особливості тощо. Отже, методика дозволяє отримати всебічну оцінку конкурентоспроможності громади із визначенням ключових точок зростання та обґрунтуванням напрямів державної, регіональної, або місцевої політики [12].

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КОСІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ТА ЇЇ МІСЦЯ В СТРУКТУРІ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Географічне положення та природно-ресурсний потенціал

Косівська міська територіальна громада – це одна з територіальних громад Івано-Франківської області, розташована в межах Косівського району. Косівська громада була утворена в рамках адміністративно-територіальної реформи у 2020 році, адміністративним центром громади є місто Косів. Громада має міський тип та охоплює територію площею 337,3 км², до її складу входять 15 населених пунктів: місто Косів та села Бабин, Вербовець, Город, Микитинці, Пістинь, Річка, Сгодна, Снідавка, Черганівка, Соколівка, Старий Косів, Шепіт, Шешори та Яворів (рис. 2.1).

Чисельність населення Косівської ТГ становить близько 32 600 осіб.

Громада має код КАТОТТГ: UA26100010000076570. Ця територіальна громада вирізняється своїм багатим культурним спадком, традиційним народним мистецтвом, зокрема гуцульською різьбою, ткацтвом і керамікою. Косівська міська територіальна громада межує з сімома громадами, серед яких Кутська селищна, Рожнівська сільська, Яблунівська селищна, Кобаківська сільська, Старокутська сільська, а також Космацька, Верховинська, Нижньовербізька та Матеївецька громади [13]. Усі ці громади, разом з Косівською, входять до складу Косівського району Івано-Франківської області.

До складу Косівської міської територіальної громади входять такі старостинські округи: Бабинський, Вербовецький (села Вербовець та Старий Косів), Городянський, Микитинецький, Пістинський, Річківський, Соколівський, Снідавський, Сгоднянський, Черганівський, Шепітський, Шешорський та Яворівський старостинські округи.

Географічний регіон розташування громади – Українські Карпати, а саме межі Покутсько-Буковинських Карпат, територія яких характеризується гірським рельєфом із глибокими долинами та стрімкими схилами. Середні

висоти території Косівської міської громади становлять приблизно 400–600 м над рівнем моря, залежно від частини громади. Центр громади – місто Косів, розташований на висоті близько 450 м над рівнем моря. Найнижчі ділянки громади знаходяться у долинах річок, зокрема біля річок Рибниця та Пістинька, де висоти становлять приблизно 350–400 м над рівнем моря.

Рис. 2.1. Картоschema Косівської міської територіальної громади [9]

Більшу частину громади охоплюють пагорби та передгір'я, висота яких сягає до 700 м над рівнем моря. У південних і південно-східних частинах території громади розташоване підніжжя Покутсько-Буковинських Карпат, де на окремих вершинах можливі висоти понад 800 м над рівнем моря. Загалом громада має місько-передгірський рельєф, характерний для південно-східної частини Івано-Франківської області. Найвищою точкою Косівської міської громади є гора Михалкова, висота якої становить 812 м над рівнем моря, ця вершина є частиною хребтової системи, що простягається вздовж меж

Косівщини. Гора має переважно лісисті схили та використовується як орієнтир для туристичних маршрутів і лісового господарства.

Говорячи про ресурсний потенціал Косівської міської територіальної громади, одним із найцінніших природних компонентів є ліси, які займають до 60 % території громади та формують частину екосистеми Покутсько-Буковинських Карпат. Основними видами деревних порід у лісах громади є бук європейський, ялина європейська, ялиця біла. У підліску трапляються граб, клен, вільха, ліщина та інші широколисті породи дерев. Ліси громади мають багатofункціональне значення, по-перше, екологічне, яке полягає у збереженні біорізноманіття, виконанні ґрунтозахисної функції, регуляції клімату та киснеутворенні; по-друге, рекреаційне – масиви приваблюють туристів та відпочивальників завдяки чистому повітрю, природним краєвидам та наявності джерел мінеральної води; по-третє, водоохоронне адже ліси відіграють важливу роль у збереженні водних ресурсів і захисті від паводків у басейні річки Рибниці та її приток, розміщених на території громади; по-четверте, економічне, тому що ліси дають цінну деревину, яка є сировиною для переробки, а також продукти дикорослої флори [14].

Традиційним видом діяльності, пов'язаним з лісами, є збиральництво, тому місцеве населення займається збиранням грибів, ягід і лікарських рослин. Ці ресурси не лише забезпечують додатковий дохід, а й становлять важливу частину культурної та господарської традиції Гуцульщини. Серед грибів найчастіше зустрічаються – білі, підберезники та опеньки. Найпоширенішими ягодами є чорниця, а також малина, ожина й брусниця. Лікарські рослини, які зазвичай використовують для приготування чаїв та цілющих настоянок – звіробій, м'ята, шипшина, материнка та чебрець. Лісове господарство в громаді представлене державними та комунальними підприємствами, які здійснюють заготівлю та переробку деревини, вирощують лісові культури, охороняють ліси та впроваджують заходи з їхнього відновлення. Водночас важливою проблемою громади є несанкціоновані вирубки та ерозійні процеси. Ці питання потребують вирішення як на локальному, так і на регіональному рівнях.

Місцевість вирізняється м'яким кліматом: середня температура січня становить $-5,4$ °C, а липня $+18,6$ °C. Річна кількість опадів складає приблизно

787 мм. Середня тривалість безморозного періоду – 160–170 днів, кліматичні умови території громади є сприятливими для розвитку відпочинкового туризму протягом усього року: влітку – пішохідного, автомобільного та водного, а взимку – для гірськолижного відпочинку та інших видів активного дозвілля.

Земельний ресурс Косівської громади характеризується переважанням лісових угідь, які займають найбільшу частку – 18869,16 га, що становить 54,19% від загальної площі земель громади. Значну частку також займають інші землі – 6468,67 га (18,58%) та сільськогосподарські землі – 6376,74 га (18,31%), що свідчить про наявність потенціалу для розвитку аграрного сектору. Забудовані землі становлять 2814,16 га (8,08%), що вказує на певний рівень урбанізації. Значно меншу частку займають землі водного фонду – 251,95 га (0,72%) та землі рекреаційного призначення – лише 38,53 га (0,11%), що може свідчити про недостатнє використання природного та рекреаційного потенціалу громади. Загальна площа земель Косівської громади становить 34819,21 га, що створює умови для багатофункціонального розвитку території.

Водні ресурси Косівської громади представлені переважно річками, струмками, джерелами та невеликими озерами, що є характерними для гірської місцевості Прикарпаття. Основною водною артерією громади є річка Рибниця, яка протікає через центр міста Косів та забезпечує не лише побутові потреби населення, але й має рекреаційне та екологічне значення.

На території громади наявні також менші річки та притоки, які формують густу водну сітку, важливу для збереження біорізноманіття та водного балансу. Крім того, джерела та потічки використовуються місцевим населенням для побутових потреб, а в окремих селах — як питна вода. Площа земель водного фонду громади становить 251,95 га, що є 0,72% від загального земельного фонду. Це порівняно невелика частка, однак вона має значення для забезпечення сталого водокористування, розвитку туризму та збереження природного середовища. У перспективі водні ресурси громади можуть бути використані для екологічного туризму, облаштування рекреаційних зон, рибного господарства та покращення якості життя населення.

Косівська громада не має значних запасів паливних чи рудних корисних копалин, однак відзначається наявністю нерудних ресурсів, що мають важливе

господарське значення. Насамперед це глина, пісковики, галечник, гравій та піщано-гравійна суміш, які використовуються у будівництві та дорожньому господарстві. Також у регіоні наявні мінеральні джерела, що можуть бути основою для розвитку санаторно-курортної сфери. Видобуток ведеться у малих обсягах, переважно для потреб місцевого населення або невеликих підприємств.

Косівська громада має високий туристсько-рекреаційний потенціал, зумовлений вигідним географічним розташуванням у передгір'ї Карпат, багатством природних ландшафтів та культурної спадщини. Основу рекреаційного ресурсу становлять Карпатські пейзажі, ліси, річки, мінеральні джерела, які сприяють розвитку зеленого туризму, активного відпочинку, піших і велосипедних маршрутів.

Особливої цінності надає регіону його етнокультурна спадщина Косів вважається осередком гуцульської культури, що приваблює туристів на фестивалі, ярмарки, майстер-класи народних ремесел. На території громади функціонують садиби зеленого туризму, музеї, ремісничі майстерні, а також можливості для екологічного та оздоровчого туризму.

На території громади збереглися рідкісні представники флори й фауни, занесені до Червоної книги України, зокрема: саламандра плямиста, полоз лісовий, беркут, олень карпатський, плаун-баранец, любка дволиста, гніздівка звичайна, арніка гірська та багато інших. Частина території громади входить до складу національного природного парку «Гуцульщина», де охороняється близько 60 геологічних та гідрологічних пам'яток природи, численні види рослин і тварин, а також цінні природні ландшафти.

2.2. Аналіз демографічної ситуації, ринку праці та соціальної інфраструктури

Демографічна ситуація Косівської територіальної громади. Станом на 2022 рік чисельність населення Косівської територіальної громади становила 32 821 особу, з яких міське населення – 8 490 осіб, а сільське – 24 331 особа. Найбільша кількість жителів проживає у місті Косів – це єдине місто громади, тому всі міські жителі є мешканцями саме цього населеного пункту.

Демографічна ситуація Косівської міської територіальної громади за 2022 рік характеризується складним поєднанням природних і міграційних чинників, загалом у межах громади народилося 368 осіб, а померло – 432, що свідчить про негативний природний рух на рівні -64 осіб. Водночас спостерігається позитивна міграційна динаміка, адже приїхало 599 осіб, тоді як вибуло 464, що забезпечило міграційний приріст у +135 осіб. У підсумку загальний демографічний приріст становив +111 осіб, що свідчить про зростання чисельності населення, попри природне скорочення. Аналізуючи ситуацію по окремих населених пунктах громади, слід зазначити, що найбільше зростання спостерігається в адміністративному центрі громади – місті Косів, де було зафіксовано 156 народжених, 92 померлих, 325 прибулих і 241 вибулий, що дало позитивне сальдо на рівні +148 осіб [15]. Така тенденція пояснюється привабливістю міста як економічного та соціального осередку громади, що стимулює внутрішню міграцію з навколишніх сіл, також до сіл із позитивним загальним приростом також належать Яворів (+17), Старий Косів (+6), Пістинь (+5), Бабин (+4), Черганівка (+1) та Снідавка (+1). У цих селах, попри незначні показники народжуваності, спостерігається або стабільна міграційна привабливість, або незначне природне зростання, що дозволяє уникати загального скорочення. Водночас у низці населених пунктів зафіксовано демографічне скорочення, найбільше зниження чисельності населення спостерігалось у Соколівці (-20), Річці (-17), Вербовці (-10), Шешорах (-8), Смодній (-7), Шепоті, Микитинцях (по -4) та Городі (-1). Основними причинами негативного приросту є високий рівень смертності, зниження народжуваності та незначна або негативна міграційна динаміка, особливо загрозливими є тенденції в гірських та віддалених селах, де спостерігається відтік молодого населення, що унеможлиблює оновлення демографічної структури (*Додаток А, Б*).

Отже, демографічна ситуація Косівської громади є неоднорідною, попри загальне зростання чисельності населення завдяки позитивному міграційному балансу, більшість сіл стикаються з проблемами природного скорочення. Така тенденція свідчить про процеси старіння населення та урбанізаційного перетоку до адміністративного центру. Перспективними напрямками стабілізації демографічної ситуації є підтримка місцевих ініціатив у сільських територіях,

розвиток туристичної привабливості, створення робочих місць і покращення інфраструктури, зокрема в тих селах, які демонструють позитивну динаміку, таких як Яворів, Пістинь та Бабин. Зазначені вище статистичні дані відображають ситуацію станом на 2022 рік, але у зв'язку з повномасштабною війною, яка розпочалася у 2022 році, станом на 2025 рік спостерігається нова тенденція: зростання кількості внутрішньо переміщених осіб, які обирають громади Карпатського регіону, зокрема Косівську, для тимчасового або постійного проживання, а це спричинило додаткове збільшення населення в окремих населених пунктах, особливо в місті Косів та прилеглих селах. Водночас зростає навантаження на соціальну інфраструктуру, виникає потреба в розширенні житлового фонду та наданні послуг, тому така ситуація формує нові виклики для місцевої влади та вимагає перегляду підходів до планування просторового розвитку громади з урахуванням змін у демографічній структурі.

На території громади 12 населених пунктів мають статус гірських, вони займають 88 % від загальної площі громади, і в них проживає 86 % населення, адже більшу частину території громади займає гірський рельєф Покутсько-Буковинських Карпат. У статевому розподілі населення переважають жінки: їх частка становить 53,53 %, тоді як чоловіків – 46,47 %, дане співвідношення є типовим для України [16].

До соціально незахищених груп населення Косівської громади належить 36,5 % її мешканців. Зокрема: пенсіонери – 25,25 %, особи з інвалідністю – 6,3 %, малозабезпечені – 1,34 %, багатодітні сім'ї – 1,07 %, інші вразливі групи – 2 %, діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування – 0,09 % (*Додаток В*).

Загалом кількість соціально незахищених осіб становить 11 833 особи, така ситуація впливає на розвиток громади, оскільки вимагає залучення більшої кількості ресурсів для забезпечення потреб цих груп населення. За віковою структурою населення громади спостерігається такий розподіл: діти від 0 до 18 років – 22,79 %, особи віком від 19 до 35 років – 23,56 %, від 36 до 50 років – 22,45 %, від 51 року і старші – 28,20 %.

Основною демографічною проблемою громади є відтік прогресивної та креативної молоді, що ускладнює забезпечення сталого розвитку всіх сфер діяльності громади. Для подолання цієї негативної тенденції необхідно

розробити стратегії розвитку, які передбачають створення комфортного середовища життя, підвищення якості послуг і створення умов для технологічного розвитку.

Соціальна інфраструктура Косівської територіальної громади охоплює заклади освіти, культури та охорони здоров'я. У громаді функціонує 39 закладів освіти, зокрема: 7 дитячих садочків, 20 закладів загальної середньої освіти, одне училище прикладного та декоративного мистецтва імені В. Ю. Шкрібляка та один інститут прикладного та декоративного мистецтва – філія Львівської національної академії мистецтв у місті Косів. Цей заклад здійснює підготовку фахівців за такими напрямками, як образотворче мистецтво, дизайн, декоративно-прикладне мистецтво та історія мистецтв. У місті Косів діють два заклади дошкільної освіти та три ліцеї. У сільських населених пунктах функціонують 5 закладів дошкільної освіти, 9 гімназій та 4 ліцеї.

Також на території громади функціонують: комунальна установа "Інклюзивно-ресурсний центр Косівської міської ради Івано-Франківської області", Косівська дитячо-юнацька спортивна школа, позашкільний заклад "Гірське Орлятко", Косівський центр дитячої творчості.

Галузь культури громади включає будинки культури, бібліотеки, заклади духовного виховання та мистецтва. Найвідомішими культурними закладами є Косівська мистецька школа, Косівський музей творчості народних мотивів імені Михайла Струтинського, Косівський музей народного мистецтва та побуту Гуцульщини, музей прикладного та декоративного мистецтва при Косівському інституті Львівської національної академії мистецтв, Карпатський музей визвольних змагань на території краю.

Медична інфраструктура громади представлена Косівською центральною районною лікарнею, якій підпорядковуються фельдшерсько-акушерські пункти, розташовані в селах. Загалом система охорони здоров'я громади охоплює як стаціонарну, так і первинну ланку медичної допомоги.

Надання соціальних послуг у Косівській територіальній громаді здійснюється комунальною установою «Центр надання соціальних послуг Косівської міської ради», яка була створена у січні 2021 року на підставі відповідного положення. Основною функцією установи є надання соціальних

послуг населенню громади. Штатна чисельність працівників центру становить 24 особи. У структурі установи функціонують: відділ соціальної роботи, відділ соціальної, адресної, натуральної та грошової допомоги.

Комунальні установи надають базові соціальні послуги сім'ям, які знаходяться в складних життєвих обставинах. Станом на зараз, частка осіб, що користуються послугами обслуговування центру, складає близько 2,5 % від загальної чисельності населення Косівської територіальної громади.

Великий вплив на економічно-соціальний стан громади має транспортна інфраструктура громади. В силу ускладнених фізико-географічних властивостей території громади, транспортний комплекс представлений тільки автомобільними дорогами, залізничне та судноплавне сполучення відсутнє.

Автомобільні дороги поділяються на: державного значення – до них належать автомагістраль Р-24 Татарів – Кам'янець-Подільський (протяжність на території громади становить 33 км) та територіальна дорога Т-0909 Снятин – Косів – Старі Кути (13 км); обласного значення – дороги Загай – Пістинь (8 км) та Попельники – Ковбаки – Смодна (5,5 км); місцевого значення, які перебувають на балансі Івано-Франківської обласної державної адміністрації. До них належать: Пістинь – Космач, Соколівка – Річка, Прокурава – Шепіт, Яворів – Снідавка, Вербовець – Рожнів, Город – Бабин.

Відсутність тротуарів та нерівномірна розгалуженість транспортної інфраструктури є найбільшими проблемами автомобільних доріг. На території громади функціонують транспортні маршрути районного, обласного, міжобласного та міжнародного значення. У громаді працює автостанція та облаштовано зупинки громадського транспорту, а також у громаді налагоджено регулярне автобусне сполучення між населеними пунктами, також функціонує комерційне таксі. Загалом на території громади налічується 61 автобусний маршрут, але у місті Косів відсутній внутрішньоміський громадський транспорт. У селі Черганівка Косівської громади, розташований аеродром «Косів», який наразі не функціонує.

2.3. Оцінка розвитку економіки та підприємництва

Економічний розвиток Косівської громади базується на розвитку туризму, сільського господарства та переробної промисловості. Промисловість громади представлена підприємствами, що займаються виробництвом безалкогольних напоїв і мінеральної води (ТЗОВ «Тирлич») (*Додаток Ж*), ігор та іграшок (МП «Левеня» (*Додаток К*)), а також молочної продукції (СОК «Снідавка» (*Додаток Л*)), яка реалізовує продукцію під брендом «Далекі гори»). У січні–вересні 2021 року обсяг реалізованої промислової продукції (товарів і послуг) становив 25,3 млн грн, у порівнянні з аналогічним періодом попереднього року, випуск головоломок (пазлів) зріс на 45,3%, а виробництво масла та сиру – на 12,9 %. Найбільший внесок у розвиток промисловості громади робить МП «Левеня», на якому працює 72 особи. Це підприємство спеціалізується на виробництві пазлів та дерев'яних іграшок. У період з січня по вересень 2021 року було виготовлено 35,3 тис. штук пазлів та 200,8 тис. штук дерев'яних іграшок. Частка продукції МП «Левеня» в загальному обсязі реалізації промислової продукції громади становила 81 %. Підприємство також активно експортує свою продукцію до Польщі, Чехії, Японії та Китаю, при цьому експорт складає в середньому 90 % від загального обсягу реалізації (*Додаток К*) [17]. Деревообробна галузь у громаді представлена підприємствами, що займаються лісопильним та стругальним виробництвом, виготовленням пиломатеріалів, дерев'яної тари та столярних виробів (*Додаток Г*).

Агропромисловий комплекс є однією з ключових стратегічних галузей економіки Косівської громади, що забезпечує продовольчу безпеку громади та сприяє зайнятості сільського населення, основу цієї галузі становлять фермерські, сімейні та особисті селянські господарства. Основним напрямом їхньої діяльності є виробництво екологічно чистої продукції: м'яса, молочних виробів, картоплі, овочів і фруктів. Серед найрозвиненіших та перспективних господарств громади можна виокремити: селянське фермерське господарство «Максимів»; приватну агропромислову фірму «Черганівка»; приватну промислову фірму «Карпатський край»; фермерське господарство «Мицканюк»; селянсько-фермерське господарство «Бойчука»; сільськогосподарський обслуговуючий кооператив «Снідавка»; фермерське господарство «Екоферма». Із загальної площі земель громади – 34819,2115 га на землі

сільськогосподарського призначення припадає – 6376,7438 га (18,31 %). Одним із пріоритетних завдань розвитку агропромислового комплексу є вдосконалення інфраструктури сільських територій через створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів і впровадження інвестиційних проєктів з виробництва екологічно чистої продукції. Впродовж останніх років аграрний сектор громади демонструє стабільне зростання обсягів виробництва. Зокрема, було засновано нові фермерські господарства, серед яких: «Екоферма» (с. Микитинці), «Снідавка» (с. Снідавка) та інші (Додаток Л). Одним із найважливіших і перспективних напрямків розвитку сільського господарства громади є тваринництво, зокрема м'ясне та молочне скотарство, а також вівчарство.

Косівська громада має значний туристичний потенціал завдяки наявності основних туристичних принад, закладів розміщення та харчування, популярних локацій, креативних просторів і туристично-інформаційного центру. Останніми роками спостерігається зростання кількості відвідувачів, що пов'язано із загальним розвитком внутрішнього туризму в Україні, протягом 10 місяців 2021 року надходження до бюджету громади від туристичного збору становили 140,02 тис. грн, що дорівнює лише 0,16 % від загального обласного показника. Платниками збору є суб'єкти господарювання – юридичні особи та фізичні особи-підприємці, які надають послуги тимчасового розміщення, низький рівень надходжень пояснюється недосконалістю законодавчої бази, а також значною тінізацією туристичної діяльності.

Враховуючи, що економічний розвиток громади відбувається здебільшого завдяки туризму, варто наголосити, що у 2004 році місто Косів отримало статус курортного міста. Серед найпопулярніших туристичних об'єктів Косова можна виділити оглядовий майданчик, облаштований у 2018 році, саме з нього відкривається мальовничий краєвид на річку Рибницю та лісові пейзажі.

Також у межах річки Рибниці розташований водоспад Косівський Гук, який сформувався у місці перетину стійких скельних порід, утворивши мальовничий каскад загальною висотою приблизно 2,5 м. Незважаючи на невелику висоту, він є одним із улюблених місць відпочинку туристів. Найвищою точкою громади є гора Михалкова, на якій функціонує канатно-

бугельний витяг довжиною 900 м та гірськолижна траса протяжністю 1200 м. Завдяки цьому місцевість набуває популярності серед шанувальників зимового відпочинку.

У межах громади розташовано кілька відомих гір, таких як гора Остра, Замкова гора та гора Сопка, всі ці гори знаходяться недалеко від центру міста, і з їхніх вершин відкриваються гарні краєвиди на Косів, їхні схили вкриті різноманітною рослинністю, що підкреслює природне багатство регіону.

Ще одним популярним туристичним об'єктом є Сокільський хребет - скелясте урвище, розташоване між селами Тюдів та Великий Рожин. Висота скелі перевищує 50 м. Неподалік від цього урвища протікає річка Черемош, яка проходить через гуцульське село Бабин, а поруч із Сокільськими скелями розташований водоспад Сикавка, а поблизу села Шепіт знаходиться ще один водоспад – Шепітський Гук, його висота становить понад 5 м, і він також є популярним місцем серед туристів [18].

Розвиток економіки та підприємництва безпосередньо залежить від податкоспроможності громади, оскільки рівень податкових надходжень впливає на здатність фінансувати інфраструктурні проекти, підтримувати бізнес-середовище та забезпечувати соціальні потреби населення.

Індекс податкоспроможності є важливим інструментом оцінки фінансової спроможності територіальних громад. Цей показник демонструє, наскільки громада здатна формувати власні доходи без критичної залежності від дотацій з державного бюджету. За результатами 2023 року, на основі даних по 62 громадах Івано-Франківської області, було сформовано рейтинг 15 найспроможніших громад (рис. 2.2).

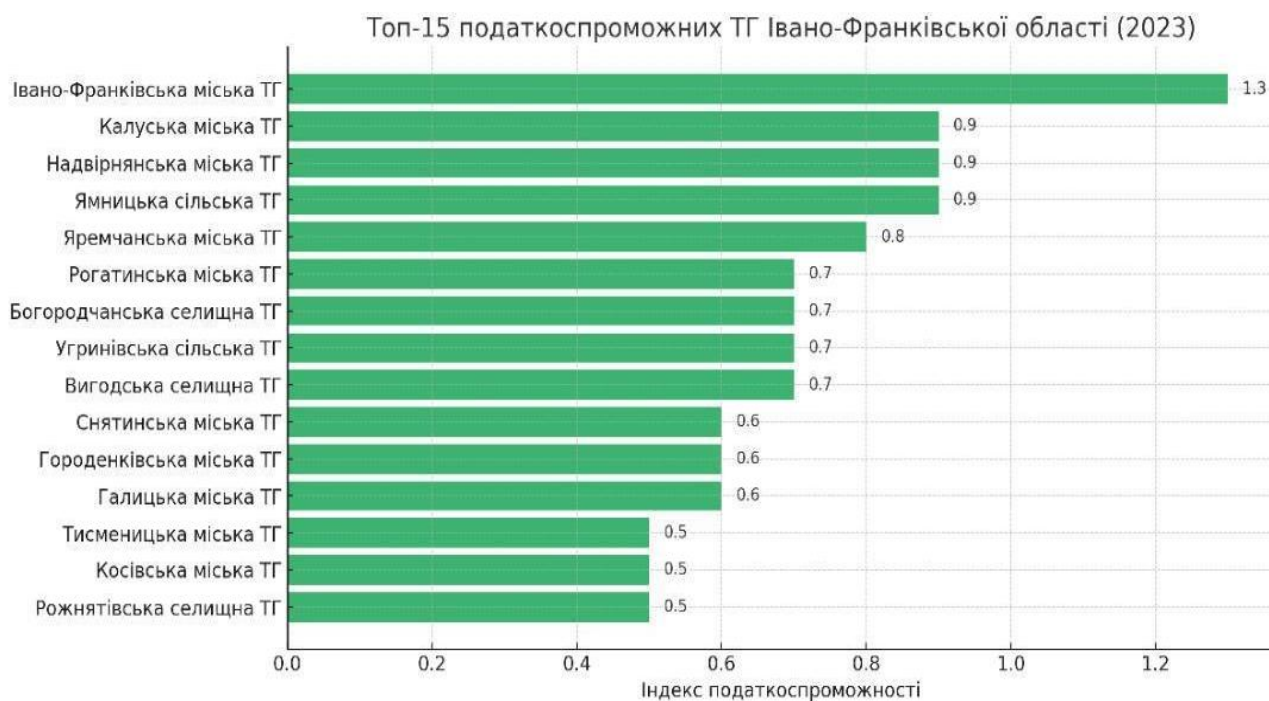

Рис. 2.2. Рейтинг податкоспроможності громад Івано-Франківської області
[розроблено автором]

Індекс податкоспроможності Косівської міської громади на основі даних за 2023 рік склав 0,5, що дозволило їй зайняти 14-те місце серед громад Івано-Франківської області. Цей показник свідчить про певну стабільність у формуванні місцевого бюджету, але також вказує на наявність потенціалу для значного зростання податкових надходжень.

Валовий регіональний продукт (ВРП) є одним із найважливіших показників економічного розвитку, що відображає загальну вартість вироблених товарів та послуг на певній території, хоча окремі статистичні дані по Косівській громаді відсутні, орієнтиром може слугувати середній рівень ВРП на душу населення по Івано-Франківській області, який, за останніми доступними даними, становить близько 30 000 грн, такий показник вказує на переважно аграрний характер економіки регіону з відносно невисоким рівнем доданої вартості.

Наступним важливим індикатором є кількість юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців (ФОПів) на 1000 жителів, що свідчить про рівень ділової активності в громаді. У Косівській територіальній громаді зареєстровано 697 юридичних осіб, однак відсутні узагальнені дані щодо кількості ФОПів. Попри

це, варто зазначити, що розвиток малого та середнього бізнесу, особливо в сфері туризму, ремесел та харчової промисловості, є перспективним напрямом для Косівщини, враховуючи наявність природно-рекреаційного потенціалу та етнокультурної спадщини.

Обсяг реалізованої промислової продукції на душу населення в Косівському районі становить 0,3 тис. грн, що є досить низьким показником у порівнянні з іншими районами області, така ситуація зумовлена слабким розвитком промислового сектору, зокрема відсутністю великих виробничих підприємств. Економіка громади значною мірою зорієнтована на сільське господарство, обробну промисловість на локальному рівні (зокрема, деревообробку), а також сферу послуг і туризму.

Обсяг роздрібного товарообороту на душу населення становить 3 954,7 грн, що є досить помірним показником, цей індикатор відображає купівельну спроможність населення та розвиток локального споживчого ринку. На рівень товарообороту значною мірою впливає середній рівень доходів населення, який, у свою чергу, залежить від структури зайнятості, рівня заробітної плати та соціального забезпечення. Середньомісячна заробітна плата в Косівському районі становить 11 390 грн, що є нижчим за середній показник по Україні, така ситуація характерна для багатьох гірських територій, де переважає зайнятість у бюджетній сфері, агросекторі та мікропідприємстві. Низький рівень оплати праці є обмежувальним чинником для підвищення рівня життя населення та стимулювання споживчого попиту.

Показники, що характеризують забезпеченість медичними послугами (кількість лікарів та ліжокмісць на 1000 жителів), не були знайдені в офіційних джерелах у розрізі громади. Водночас, відповідно до загальної тенденції в регіоні, спостерігається проблема кадрового забезпечення закладів охорони здоров'я, особливо в сільській місцевості. Цей аспект вимагає уваги в рамках реалізації державних та регіональних програм з підтримки сільської медицини.

Економічний розвиток Косівської громади зосереджений у туризмі, промисловості та енергопостачанні, що створює підґрунтя для інвестицій, водночас низька активність у фінансовій сфері й сфері послуг свідчить про потенціал їхнього зростання (рис. 2.3).

Рис. 2.3. Кількість суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності в Косівській громаді
[розроблено автором]

Узагальнюючи, можна стверджувати, що соціально-економічний розвиток Косівської територіальної громади має як певні обмеження, так і потенційні можливості. Незважаючи на те, що Косівська громада відома своєю культурною та туристичною спадщиною, низький рівень податкоспроможності є наслідком кількох чинників, серед них варто виділити недостатню підприємницьку активність, велику частку тіньової економіки, а також відсутність значних промислових чи логістичних об'єктів, здатних приносити сталі доходи в бюджет. На відміну від лідерів рейтингу, таких як Івано-Франківська чи Калуська громади, Косівська громада ще не змогла повністю використовувати свої природні та культурні ресурси для створення стабільних податкових надходжень.

2.4. Аналіз конкурентних переваг та недоліків громади

Косівська громада володіє низкою сильних сторін, які формують її конкурентні переваги як в межах Івано-Франківської області, так і серед інших громад гірських регіонів України. Однією з ключових переваг є природно-ресурсний та туристичний потенціал, адже територія громади вирізняється наявністю привабливих природних і культурних об'єктів, таких як водойми, ліси, природні ландшафтні зони, а також пам'ятки історії та культури. Наявність таких ресурсів дають можливість розвивати туризм, зелену економіку, рекреацію та оздоровлення протягом усього року. Важливу роль відіграє сприятливий клімат регіону, що дозволяє формувати різноманітні сезонні туристичні пропозиції, охоплюючи діапазон туристсько-рекреаційних послуг від гірського туризму до етнографічних маршрутів. Велике значення має збереження історичних і культурних традицій, зокрема гуцульських ремесел, народного мистецтва та традиційної кухні, тому що саме ці особливості створюють унікальну культурну ідентичність громади, яку можна ефективно використовувати для розвитку етнотуризму та брендування території. Ще однією конкурентною перевагою є екологічна чистота території, що пов'язано з відсутністю великих підприємств, які здійснюють значне забруднення довкілля. Такий стан сприяє позиціонуванню громади як зони сталого розвитку, придатної для еко-туризму, органічного землеробства та оздоровчого відпочинку. Громада вирізняється транспортною доступністю, цей чинник є дуже важливим адже попри гірський характер місцевості, транспортна доступність дозволяє відносно швидко дістатися до адміністративного центру громади, що підвищує її привабливість для туристів, інвесторів та мешканців навколишніх територій [25].

Важливим елементом інституційної спроможності є наявність сучасного Центру надання адміністративних послуг (ЦНАП), який забезпечує широкий спектр послуг для населення та бізнесу, його наявність свідчить про прагнення громади до цифровізації та покращення якості управління, Косівська громада має позитивний досвід у реалізації проєктів місцевого розвитку та модернізації інфраструктури, що свідчить про її управлінську спроможність, готовність до співпраці з донорами та ефективного використання бюджетних і грантових коштів.

У сфері охорони здоров'я громада має опорний медичний заклад, що забезпечує базові медичні послуги для населення та може відігравати роль в розвитку оздоровчого туризму.

Серед соціальних переваг варто відзначити достатній рівень громадської безпеки, що формує позитивний імідж території як безпечної для життя, відпочинку та ведення бізнесу. Також важливою ознакою є збереженість адміністративно-територіальних одиниць, яка забезпечує цілісність громади та збереження ресурсів управління, окрему увагу заслуговує наявність інституту, що підвищує освітній потенціал громади, формує кадри для місцевої економіки та сприяє розвитку людського капіталу [19].

Таким чином, поєднання природних, культурних, інфраструктурних та управлінських переваг формує сильну конкурентну позицію Косівської громади, яку можна розвивати шляхом підтримки малого бізнесу, екотуризму, інноваційних проєктів та активного залучення громадськості.

Серед ключових проблем, що стримують соціально-економічний розвиток Косівської міської територіальної громади, слід виокремити низький рівень інвестиційної активності суб'єктів підприємницької діяльності (СПД), це свідчить про недостатню зацікавленість підприємців у започаткуванні чи розширенні бізнесу на території громади, що може бути зумовлено як несприятливими умовами для ведення бізнесу, так і відсутністю ефективних стимулів з боку місцевої влади.

Незважаючи на наявність розгалуженої транспортної мережі важливою проблемою залишається поганий стан дорожньої інфраструктури, особливо в умовах гірської місцевості, через це частина територій є важкодоступною в зимовий період через снігові замети, зсуви ґрунтів чи відсутність належного транспортного сполучення, що ускладнює мобільність населення, доставку товарів та надання послуг. Низький рівень офіційної зайнятості та нестача робочих місць негативно впливають на соціальну стабільність громади, тому значна частина працездатного населення змушена виїжджати на заробітки в інші регіони, або за кордон, що призводить до демографічного дисбалансу та зниження трудового потенціалу. Гострою екологічною проблемою є відсутність системи сортування та переробки сміття, що призводить до неконтрольованого

накопичення побутових відходів, а також погіршує екологічний стан довкілля. Водночас переробна промисловість у громаді недостатньо розвинена: кількість переробних підприємств є мінімальною, що обмежує можливості для місцевого економічного зростання та створення доданої вартості на місцях.

Очисні споруди та централізоване водопостачання в місті Косів перебувають у незадовільному технічному стані та потребують капітальної реконструкції, що є критичним для забезпечення базових санітарно-гігієнічних умов та охорони довкілля. Також подібна ситуація спостерігається і з берегоукріплювальними спорудами, які відсутні на значній частині річкових берегів, що створює ризики підтоплень та ерозії ґрунтів. Відсутність генеральних планів населених пунктів громади суттєво ускладнює просторове планування, розвиток інженерної інфраструктури, а також є стримуючим фактором для потенційних інвесторів. У громаді спостерігається недостатній темп розвитку малого і середнього підприємництва, що позбавляє громаду нових джерел доходів та інноваційного розвитку. Причиною цього є не лише вищезгадані інфраструктурні проблеми, але й несприятливі умови для ведення бізнесу, зокрема застаріла нормативно-грошова оцінка земель, яка не відповідає сучасним економічним реаліям. Громада також стикається з екологічними загрозами, зокрема, нелегальною вирубкою лісів та нераціональним веденням лісогосподарської діяльності, що шкодить природному балансу території та може мати довготривалі наслідки для екосистеми регіону.

Ще однією вагомою проблемою є обмежені фінансові ресурси громади, які стримують реалізацію важливих інфраструктурних та соціальних проєктів. Її загостренню сприяють також низька громадська активність і брак ініціативності серед мешканців, що ускладнює формування ефективного громадянського суспільства та знижує рівень взаємодії між місцевою владою і громадою.

2.5. Місце Косівської міської територіальної громади в структурі господарства Івано-Франківської області

У структурі господарства Івано-Франківської області Косівська міська територіальна громада займає помітне місце завдяки поєднанню природно-рекреаційного потенціалу, культурної спадщини та розвитку традиційних ремесел. У порівнянні з іншими громадами області, Косівська громада вирізняється високим рівнем туристичної привабливості, що забезпечує сталий розвиток сфери послуг, малого підприємництва та народних промислів. За показниками зайнятості у сфері туризму та креативних індустрій громада входить до числа лідерів області. Водночас рівень промислового виробництва та аграрної продукції залишається середнім у порівнянні з громадами, розташованими в більш рівнинних частинах регіону. Загалом Івано-Франківська область налічує 62 територіальні громади, з яких 15 – міські, 23 – селищні, та 24 – сільські.

У порівняльній характеристиці Косівської громади з іншими міськими громадами можна виокремити такі результати, проаналізувавши провідні галузі економіки кожної з них [20]:

У Івано-Франківській міській громаді провідною галуззю є машинобудування, зокрема виробництво електрокабелів для автомобілів, а також важливу роль відіграють харчова промисловість, будівництво та енергетика. Громада є лідером у будівельній галузі, генеруючи понад 60 % обласного обсягу будівельної продукції.

Калуська міська громада є одним з найбільших центрів хімічної промисловості України, де виробляють етилен, поліетилен та полівінілхлорид, провідною галуззю економіки громади є хімічна промисловість.

Коломийська міська громада має розвинену інфраструктуру та є важливим культурним центром області, тому основними галузями економіки залишаються легка промисловість, харчова промисловість та деревообробка. У Косівській міській громаді провідними галузями спеціалізації є туризм, народні художні промисли та деревообробка. Громада займає друге місце в туристичному

рейтингу області, що свідчить про високий потенціал розвитку рекреаційної сфери.

Городенківська міська громада має значний аграрний потенціал, основна діяльність зосереджена на вирощуванні зернових культур та тваринництві. Провідними галузями є сільське господарство та харчова промисловість.

Долинська міська громада є важливим центром нафтогазової промисловості області, розвиток громади забезпечується завдяки нафтогазовому сектору, деревообробці, а також частково – туризму.

Надвірнянська міська громада має значний туристичний потенціал, зокрема у напрямі гірського та гірськолижного туризму, але також значну роль відіграють нафтогазова промисловість та деревообробна галузь.

Економічний розвиток Снятинської міської громади спеціалізується на аграрній сфері, провідними галузями економіки є сільське господарство та харчова промисловість.

Болехівська міська громада спеціалізується на деревообробці та харчовій промисловості, однак також має потенціал у сфері розвитку туризму та рекреації.

Рогатинська міська громада характеризується розвиненою аграрною сферою, основною діяльністю є сільське господарство та виробництво харчової продукції.

Бурштинська міська громада є важливим енергетичним центром області, який забезпечує електроенергією не лише регіон, а й інші частини України та Європи. Саме на території цієї громади розташована Бурштинська ТЕС, також важливу роль в економіці громади відіграє машинобудування.

Економічний розвиток Галицької міської громади пов'язаний з розвитком екологічного туризму та сільського господарства.

Тисменицька міська громада має вигідне географічне розташування поблизу Івано-Франківська, що сприяє розвитку логістичних центрів. Економіка громади характеризується розвитком харчової промисловості та аграрного сектору.

Тлумацька міська громада зосереджена на вирощуванні зернових і технічних культур, вона має розвинену мережу переробних підприємств і

потенціал для розвитку кооперативів. Отже, провідними галузями економіки є сільське господарство та легка промисловість.

Яремчанська міська громада є основним туристичним центром Івано-Франківської області. На її території зосереджено багато туристичних об'єктів, готелів і курортів, що забезпечує високий рівень зайнятості у сфері послуг та рекреації. Місто Яремче є важливою складовою туристичного іміджу області.

Отже, провідними галузями економіки громади є туризм, готельно-ресторанний бізнес та будівництво, а у порівняльній характеристиці міських громад Івано-Франківської області можна зазначити, що Косівська територіальна громада робить основний акцент на туристичній діяльності та поступається в розвитку туризму лише Яремчанській міській громаді.

У 2024 році Косівська міська територіальна громада посіла друге місце в обласному туристичному рейтингу, який щорічно публікує відділ туризму Івано-Франківської обласної військової адміністрації (рис. 2.4). Такий високий результат є підтвердженням сталого розвитку туристичної сфери громади, що базується на ефективній діяльності Національного природного парку «Гуцульщина» та активній участі у реалізації туристичних ініціатив [21].

Рис. 2.4. Рейтинг туристичної активності громад [18]

Порівняно з іншими громадами області, Косів вирізняється системною роботою у сфері туризму, яка дозволила йому стабільно утримувати лідерські

позиції серед туристично привабливих територій Прикарпаття. Зокрема, у 2024 році громада поступилася лише Івано-Франківській міській громаді, яка очолила рейтинг завдяки перемогам у міжнародних конкурсах програм транскордонного співробітництва та реалізації законтракованих міжнародних проєктів. Водночас, Косів продемонстрував вищі показники, ніж Ворохта, яка посіла третє місце, здобувши визнання на рівні ООН Туризм як «Найкраще туристичне село» та реалізувавши низку успішних грантових ініціатив. Туристичний рейтинг, сформований на основі оцінювання туристичної активності громад, враховує результати діяльності органів місцевого самоврядування, громадських організацій та інших учасників процесу розвитку туризму. За словами начальника відділу туризму Івано-Франківської ОВА Віталія Передерка, рейтинг не лише ранжує досягнення громад, а й орієнтує обласну політику підтримки територій, які демонструють ефективні результати. У загальному підсумку туристичну звітність надали 56 з 62 громад області, серед яких Косівська громада закріпилася як один із флагманів розвитку рекреаційного потенціалу Прикарпаття, поєднуючи збереження культурної спадщини, підтримку народних художніх промислів та активне просування туристичних продуктів.

РОЗДІЛ 3

РОЗВИТОК КОСІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ

3.1. Оцінка динаміки соціально-економічного розвитку та інвестиційної привабливості громади

Динаміка соціально-економічного розвитку Косівської територіальної громади характеризується розвитком промисловості та підприємництва. У 2020–2023 роках у громаді спостерігалось стабільне зростання малого та середнього бізнесу. Найбільш активно розвивалася галузь деревообробки, яка є традиційною діяльністю для регіону. У межах розвитку цієї сфери активно функціонують підприємства, що виготовляють меблі, будівельні матеріали та сувенірну дерев'яну продукцію, тому в умовах зростання попиту на екологічні матеріали деревообробна галузь демонструє позитивну динаміку [22].

Розвиток харчової промисловості також залишається актуальним, простежується тенденція до створення невеликих виробництв із переробки фруктів, грибів, меду, молочних продуктів та інших продуктів сільського господарства. Частина продукції постачається на внутрішній туристичний ринок, а частина – експортується до сусідніх регіонів і навіть за кордон. Невід'ємним напрямом розвитку є популяризація народних промыслів та художніх ремесел, зокрема, це виробництво кераміки, різьблених виробів, тканин тощо. Актуальність такої діяльності зумовлена розвитком креативних індустрій та зростанням попиту серед туристів.

Отже, у 2023 році в громаді було зареєстровано понад 130 малих підприємств, тоді як у 2020 році їх налічувалося близько 95, таким чином, динаміка зростання у сфері підприємництва та туризму в Косівській територіальній громаді склала понад 35 %.

Динаміка розвитку Косівської територіальної громади у сфері туризму свідчить про збереження статусу одного з туристичних центрів Гуцульщини. Серед форм туризму, які демонструють позитивну динаміку популяризації, варто

відзначити зелений та сільський туризм, за останні три роки було відкрито понад 20 нових садиб, переважно у таких селах, як Старий Косів, Вербовець та Пістинь.

У регіоні зросла кількість внутрішніх туристів, які приїждять на короткотривалі мандрівки вихідного дня. Не менш популярним є культурно-пізнавальний туризм, що виявляється у зростанні відвідуваності музеїв, етнофестивалів, зокрема Косівського базару. Останній поєднує торгівлю товарами, сувенірами та автентичними виробами з культурними заходами, що передають атмосферу традицій регіону [23].

Більшість туристів також поєднують відпочинок з активним туризмом, який передбачає розвиток пішохідних і велосипедних маршрутів, а також популяризацію гуцульських стежок у місцевих ландшафтах. За офіційними оцінками, туристичний потік у 2023 році зріс на 12 % порівняно з 2020 роком. На ці тенденції значно вплинули покращення інфраструктури, маркетинг, реклама регіону та релокація внутрішніх туристів у Карпати через соціально-політичну ситуацію в країні.

Завдяки позитивній динаміці розвитку підприємництва та туристичної галузі покращуються показники ринку праці Косівської територіальної громади. Про це свідчить зниження рівня безробіття – з 11,5 % у 2020 році до 9,1 % у 2023 році. Середньомісячна заробітна плата в громаді також зросла на 21 %: якщо у 2020 році вона становила приблизно 8 900 грн, то у 2023 – вже 10 800 грн.

Водночас варто зазначити, що в регіоні широко поширена сезонна зайнятість, пов'язана з туристичною діяльністю. Значна частина населення бере участь у грантових програмах підтримки бізнесу, а також тимчасово працевлаштовується у сфері обслуговування. Однак спостерігається і трудова міграція молоді через обмежену кількість високооплачуваних робочих місць та низький попит на спеціалістів у різних галузях. Позитивним аспектом розвитку громади є покращення інфраструктури, адже упродовж 2020–2023 років реалізовано низку проєктів, спрямованих на поліпшення інфраструктурного забезпечення Косівської територіальної громади. Зокрема, проведено капітальний ремонт близько 12 км автошляхів місцевого значення, зокрема дороги Косів – Сморна – Вербовець, що позитивно вплинуло на логістику та туристичну привабливість регіону [24].

У межах міста Косів було встановлено понад 150 LED-ліхтарів та впроваджено систему відеонагляду, що підвищило рівень безпеки. Також реалізовано проекти з оновлення приміщень двох шкіл і дитячого садка, відкрито сучасний простір для молоді – Центр дозвілля та творчості. Громада демонструє і розвиток цифрової інфраструктури: вона долучилася до проєкту «Дія. Цифрова громада» та забезпечила мешканцям доступ до електронних послуг.

Інвестиційна привабливість Косівської міської територіальної громади формується на основі унікального поєднання природно-рекреаційних, культурно-історичних, соціальних та ресурсних чинників, особливої уваги заслуговує її потенціал у сфері туризму, креативних індустрій і легкої промисловості, що дає змогу розглядати Косівщину як перспективний майданчик для залучення капіталовкладень.

Косівська ТГ має вагомі передумови для розвитку рекреаційного і пізнавального туризму, зокрема:

- Лікувальні мінеральні джерела, розташовані в селах Шешори та Стопчатів, володіють характеристиками, придатними для санаторно-курортного використання, що створює передумови для розвитку приватних реабілітаційних закладів;
- Близькість до Карпатського національного природного парку відкриває можливості для організації екологічного туризму, кемпінгових містечок, освітніх маршрутів;
- Розгалужена система об'єктів культурної спадщини, зокрема дерев'яного зодчества, музеїв гуцульського мистецтва, ремісничих майстерень, дозволяє сформувати туристичні кластери на основі етнокультурних маршрутів.

Варто зазначити, що розширення туристичної інфраструктури, створення тематичних подій, фестивалів і маркетингових кампаній сприятиме не лише іміджевому, а й економічному зростанню регіону. Креативні індустрії є ще одним чинником сталого розвитку громади, адже, місто Косів визнане центром гуцульського декоративно-прикладного мистецтва, зокрема мальованої кераміки, включеної до Репрезентативного списку нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО [29].

Історично в регіоні процвітало гончарство, яке й сьогодні представлено численними цехами й майстернями, де задіяно понад 150 осіб, але водночас відзначається загроза втрати традицій через відсутність належної підтримки з боку держави та ринку. У рамках розвитку був запропонований культурно-мистецький проєкт «Дзбан» має на меті не лише збереження, але й масштабування потенціалу Косівщини в межах національного та міжнародного туризму, активізуючи внутрішній креативний ресурс громади. Реалізація подібних ініціатив створює синергію між традиційною народною культурою та сучасними формами бізнесу – креативними кластерами, арт-резиденціями, дизайнерськими майстернями, що може стати каталізатором для залучення інвестицій [26].

Косівська громада характеризується екологічно чистим середовищем, сприятливим для розвитку органічного виробництва. Найперспективнішими є напрями: переробка сільськогосподарської продукції: ягід, фруктів, молока; розвиток локальних брендів натуральної продукції (мед, сири, трав'яні чаї, гриби); створення кооперативів, здатних забезпечити сталі робочі місця та експортну орієнтацію; виробництво екологічного пакування з використанням лісових ресурсів. Формування повноцінної мережі малих виробництв у форматі аграрних кластерів дає змогу нарощувати внутрішній ВРП громади, зберігаючи при цьому локальний колорит і соціальну сталість.

Отже, Косівська міська територіальна громада володіє високим інвестиційним потенціалом, що базується на багатофакторній основі – природній, культурній, економічній та соціальній. Запровадження цілеспрямованої політики залучення інвестицій у туристичну інфраструктуру, підтримку креативного сектору й розвиток локальної промисловості здатне забезпечити довгострокове економічне зростання, збереження нематеріальної культурної спадщини та підвищення якості життя мешканців громади.

3.2. Виявлення ключових напрямків розвитку громади, що впливають на конкурентоспроможність регіону

Одним із ключових напрямів розвитку громади, що має безпосередній вплив на підвищення її конкурентоспроможності є розвиток туристичної інфраструктури. Реалізація цього напрямку передбачає комплекс заходів, спрямованих на створення сприятливих умов для туристичного обслуговування та підвищення привабливості території для відвідувачів, до таких заходів належить встановлення туристично-інформаційних вказівників, знаків і стендів, що сприятиме орієнтації туристів на місцевості та популяризації туристичних об'єктів. Важливим аспектом є облаштування місць відпочинку для туристів, включно з оглядовими майданчиками, які забезпечують можливість комфортного ознайомлення з природними та культурними ландшафтами, а також передбачається спорудження і впорядкування зупинок для туристичного автотранспорту, створення зон для кемпінгів і санітарних місць вздовж автомобільних доріг, що дозволить задовольнити потреби подорожуючих у базових послугах [27]. Одночасно з цим здійснюватиметься розвиток курортно-рекреаційних територій та впорядкування існуючих об'єктів рекреаційного призначення з метою підвищення їх функціональності та естетичної привабливості, завершальним компонентом цього напрямку є знакування та маркування туристичних і велосипедних маршрутів, що сприятиме формуванню цілісної системи навігації та розширенню туристичних можливостей регіону.

Другим важливим напрямом розвитку громади, що сприяє зміцненню її конкурентоспроможності, є збереження та ефективне управління природною і культурною спадщиною. У рамках цього напрямку передбачається здійснення інфраструктурного облаштування об'єктів природної та культурної спадщини, які мають потенціал для туристичного відвідування, з метою забезпечення їх доступності, безпеки та зручності для туристів. Важливою складовою є проведення інвентаризації об'єктів історико-культурної спадщини, що дозволяє створити актуальну базу даних для подальшого планування заходів з їх охорони, реставрації та використання в туристичних цілях. Крім того, у межах напрямку передбачено організацію навчальних заходів для суб'єктів туристичної

діяльності з метою підвищення їхньої професійної компетентності та формування якісного туристичного продукту, особливу увагу також приділено проведенню просвітницьких заходів, спрямованих на популяризацію принципів сталого туризму, який передбачає збереження природного середовища, повагу до місцевих культурних цінностей та участь місцевого населення в туристичному процесі [28]. Важливою частиною даного напрямку є реалізація транскордонних проєктів у сфері туризму, що сприяє налагодженню міжнародного співробітництва, обміну досвідом та залученню додаткових інвестицій у туристичну галузь громади.

Наступним пріоритетним напрямом розвитку громади, що суттєво впливає на підвищення її туристичної привабливості та конкурентоспроможності, є створення нових і підтримка існуючих туристичних продуктів та атракцій. У межах цього напрямку особлива увага приділяється розвитку мережі туристичних маршрутів, зокрема з урахуванням потреб людей з інвалідністю, що сприяє забезпеченню інклюзивності туристичної сфери та розширенню цільової аудиторії. Також передбачається розробка нових туристичних та екскурсійних продуктів і турів, які враховують культурні, історичні, природні особливості території та відповідають сучасним запитам споживачів. Важливою складовою є створення сучасних інтерактивних атракцій, що дозволяють поєднувати розважальний та пізнавальний аспекти туризму, підвищуючи інтерес відвідувачів до локальних ресурсів. Одночасно передбачається формування сприятливого середовища для розвитку туризму шляхом удосконалення інфраструктури, підтримки підприємницьких ініціатив у сфері туризму та стимулювання партнерств між публічним, приватним і громадським секторами. Сукупність цих заходів забезпечує динамічний розвиток туристичної галузі громади, сприяючи її сталому соціально-економічному зростанню.

Ще одним важливим напрямом розвитку громади, що сприяє підвищенню її конкурентоспроможності в туристичній сфері, є створення нових та підтримка існуючих туристичних продуктів і атракцій із забезпеченням їхньої доступності для людей з інвалідністю. У межах цього напрямку передбачається розвиток мережі туристичних маршрутів, зокрема тих, що адаптовані для осіб з обмеженими фізичними можливостями, що є важливим кроком у напрямі

інклюзивного туризму [29]. Також здійснюється розробка нових туристичних та екскурсійних продуктів і турів, що базуються на локальних ресурсах і відповідають сучасним вимогам якості, безпеки та різноманітності. Значну увагу приділено створенню сучасних інтерактивних атракцій, які поєднують інноваційні технології з культурною і природною спадщиною, сприяючи зростанню зацікавленості серед туристів різних вікових категорій. Водночас забезпечується формування сприятливого середовища для розвитку туризму загалом, що передбачає не лише інфраструктурне облаштування, а й підтримку підприємництва, міжсекторну співпрацю та залучення інвестицій у туристичну галузь. Такий комплексний підхід дозволяє створювати конкурентоспроможний, різноманітний та доступний туристичний простір громади.

3.3. Аналіз успішних практик та виявлення проблемних аспектів розвитку громади

Однією з найяскравіших ініціатив, реалізованих у межах Косівської громади є створення Центру карпатської культури, розташованого безпосередньо в місті Косів, який став флагманським проектом у сфері розвитку культурного туризму. Центр функціонує як простір для презентації та збереження традиційного мистецтва Гуцульщини, таких напрямків як ткацтво, гончарство, різьбярство, ліжникарство, писанкарство, вишивання та інші ремесла, які характерні для регіону (*Додаток М, Н*) [27]. Цей проект був реалізований за підтримки Програми «U-LEAD з Європою», а також у партнерстві з місцевими митцями, громадськими організаціями та представниками освіти й культури. Завдяки грантовій підтримці було облаштовано майстерні для проведення майстер-класів, виставкові зали для демонстрації традиційних виробів, мультимедійні засоби для візуального супроводу екскурсій, а також організовано навчальні програми для дітей і молоді. Центр карпатської культури став важливим елементом у просуванні бренду Косова як етнокультурного осередку Карпат, а також виконує функцію туристичного магніту, що приваблює відвідувачів з інших регіонів України та з-за кордону. Регулярно у даному центрі проводяться тематичні фестивалі,

виставки, ярмарки, що стимулює розвиток місцевого малого бізнесу – майстрів, гідів, власників садиб зеленого туризму, закладів харчування [33].

Центр був облаштований на базі колишнього килимового цеху, приміщення якого вже тривалий час не використовувалося за призначенням. У 2019 році Косівська громада отримала субвенцію з державного фонду на створення «Центру карпатської культури», зараз це мультифункціональний культурно-мистецький простір, завдяки якому зберігається та популяризується історико-культурна спадщина Карпатського краю, але в умовах війни частина приміщення була надана для релокованого бізнесу, що зробило його ще й простором для розвитку підприємництва [29].

Варто зазначити, що Центр активно співпрацює з навчальними закладами громади, залучаючи учнів до вивчення традицій гуцульського краю, тим самим сприяючи формуванню культурної ідентичності молоді та створенню основи для майбутньої креативної економіки [29]. Отже, ця ініціатива не лише підвищила туристичну привабливість Косова, а й сприяла розвитку людського капіталу, підтримці місцевих традицій і формуванню позитивного іміджу громади на регіональному та національному рівнях.

Ще одним важливим кроком у посиленні економічного потенціалу Косівської громади стала участь у комплексному проєкті «Громада, дружня до бізнесу», що реалізовувався за підтримки міжнародних партнерів, зокрема Програми USAID DOBRE, а також за участі місцевих органів влади, представників бізнесу й освітніх установ. Програма USAID DOBRE (Decentralization Offering Better Results and Efficiency) «Децентралізація приносить кращі результати та ефективність») п'ятирічна програма, що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID), вона реалізовується міжнародною організацією Global Communities у партнерстві з рядом українських і міжнародних організацій. Основною метою ініціативи було створення сприятливого середовища для розвитку малого та середнього підприємництва, яке становить основу економіки громади. Тому в межах проєкту було проведено аудит чинної регуляторної бази, за результатами якого спрощено дозвільні та адміністративні процедури, що особливо важливо для стартапів і мікробізнесу. Такі дії дали змогу скоротити терміни погоджень,

зменшити кількість довідок та запровадити принцип «єдиного вікна» для підприємців [30].

Рис. 3.1. Програма USAID DOBRE [35]

Одним з ключових досягнень стало відкриття Консультаційного центру підтримки підприємництва, де підприємці громади можуть отримати безкоштовні поради з питань реєстрації бізнесу, доступу до фінансування, участі в державних і міжнародних програмах, ведення бухгалтерського обліку, а також з юридичних питань.

Центр виконує і функцію комунікаційної платформи між владою та бізнесом, що сприяє формуванню прозорого й відкритого діалогу, також у межах проєкту проводилася серія тренінгів, бізнес-івентів і воркшопів для молоді. Програма мала на меті не лише надати знання щодо основ бізнес-планування, маркетингу та фінансів, а й заохотити молодих жителів громади до реалізації власних підприємницьких ідей. Частина учасників згодом отримала мікрогранти на започаткування бізнесу в таких сферах, як крафтове виробництво, туризм, IT-послуги, екологічне фермерство.

Загалом проєкт «Громада, дружня до бізнесу» сприяв активізації економічного життя Косівської громади, покращенню бізнес-клімату, зменшенню рівня трудової міграції, а також створенню нових робочих місць, цей досвід став прикладом успішної реалізації моделі сталого економічного розвитку на рівні територіальної громади [31].

3.4. Стратегічні напрямки розвитку Косівської міської територіальної громади для підвищення конкурентоспроможності регіону

Стратегічні напрями розвитку були сформовані на основі аналізу Стратегії розвитку Косівської міської територіальної громади на 2021–2027 роки з урахуванням її пріоритетів, ресурсного потенціалу та актуальних викликів. Розвиток туристсько-рекреаційного потенціалу Косівської міської територіальної громади є одним із ключових стратегічних напрямів підвищення її конкурентоспроможності, тому в цьому контексті важливим завданням є розширення та модернізація туристичної інфраструктури, що передбачає вдосконалення існуючих і створення нових туристичних маршрутів, покращення якості послуг у закладах розміщення, а також облаштування сучасних та цифровізованих інформаційно-туристичних центрів для забезпечення ефективної комунікації з відвідувачами.

Окрему увагу слід приділити популяризації громади як провідного осередку етнотуризму, зеленого туризму та активного відпочинку в межах українських Карпат. У цьому аспекті перспективним напрямом є формування туристичного кластеру «Гуцульський туризм». До нього можуть увійти власники сільських садиб, майстри народного декоративно-ужиткового мистецтва, екскурсоводи та інші суб'єкти туристичної діяльності. Такий кластер сприятиме консолідації ресурсів, підвищенню якості послуг, розвитку локальних брендів і просуванню автентичного культурного продукту громади [32].

Доцільним та ефективним для розвитку й популяризації туристичного потенціалу громади є системне проведення культурно-туристичних заходів. Йдеться про фестивалі, ярмарки, майстер-класи, пленери тощо, які не лише приваблюють туристів, а й стимулюють розвиток місцевих ініціатив, збереження нематеріальної культурної спадщини та створення доданої вартості в туристичній сфері. Комплексний підхід до розвитку туризму забезпечить зміцнення економіки громади, підвищення її інвестиційної привабливості та формування позитивного іміджу на національному й міжнародному рівнях [36]. Підтримка малого і середнього підприємництва (МСП) у Косівській міській територіальній громаді є ключовим напрямом соціально-економічного розвитку,

спрямованим на підвищення зайнятості населення, зростання місцевих бюджетних надходжень та збереження культурної спадщини регіону [34]. Відповідно до Стратегії розвитку Косівської громади на 2022–2027 роки, передбачено низку заходів для стимулювання розвитку МСП, відповідно, у межах громади планується створення центрів підтримки бізнесу та інформаційно-консультаційних пунктів на базі центрів надання адміністративних послуг, що сприятиме спрощенню процедур започаткування бізнесу та залученню інвестицій. Одним з важливих напрямів є спрощення адміністративних процедур, пов'язаних із започаткуванням та веденням підприємницької діяльності, що сприятиме активізації бізнес-ініціатив та підвищенню інвестиційної привабливості громади. Важливо створити у межах громади сприятливе нормативне, інфраструктурне та інституційне середовище, що стимулюватиме підприємців до інвестування в місцеву економіку.

Розвиток креативних індустрій, які базуються на традиціях регіону, зокрема народному мистецтві, ремеслах, виробництві унікальної сувенірної продукції, також є невід'ємною частиною розвитку малого та середнього бізнесу громади, адже Косівщина вже має репутацію центру гуцульської культури та декоративно-ужиткового мистецтва. Тому підтримка майстрів, створення умов для збуту їхньої продукції (у тому числі через онлайн-платформи) є важливою складовою економічного зростання [38].

Не менш важливим є розвиток освітніх ініціатив, зокрема впровадження навчальних програм з підприємництва, маркетингу, цифрових технологій та електронної комерції. Це сприятиме формуванню підприємницької культури серед молоді, підвищенню кваліфікації існуючих підприємців та забезпеченню сталого розвитку підприємницького середовища. Відповідно, підтримка МСП дозволить не лише диверсифікувати економіку громади, але й забезпечити її інноваційність та стійкість у довгостроковій перспективі.

Інфраструктурна модернізація є важливим чинником сталого розвитку Косівської міської територіальної громади та слугує етапом підвищення її конкурентоспроможності в межах Івано-Франківської області. Насамперед, в межах громади актуальним залишається питання відновлення та розвитку транспортної інфраструктури, тому у межах реалізації Стратегії розвитку

громади на 2022–2027 роки передбачено покращення стану автомобільних доріг місцевого значення, що з'єднують Косів з навколишніми селами та громадами. Особливу увагу приділено забезпеченню якісного транспортного сполучення з обласним центром, а також збереженню та розвитку залізничного сполучення, яке відіграє важливу роль у логістичному забезпеченні громади [39].

Важливою складовою є поліпшення якості комунальних послуг, зокрема водопостачання, енергозабезпечення та поводження з твердими побутовими відходами, у громаді впроваджуються проекти з оновлення водогонів, встановлення нових насосних станцій, а також модернізації систем енергозабезпечення із застосуванням енергоефективних технологій. У сфері поводження з відходами проводиться робота над упорядкуванням полігонів ТПВ, розвивається система сортування та популяризується практика екологічної відповідальності серед населення.

Окрему роль відіграє цифрова трансформація громади, яка включає поширення якісного інтернет-покриття в населених пунктах, розвиток мережі публічного Wi-Fi, а також впровадження електронних сервісів для населення сприяють прозорості управління, підвищенню рівня комунікації з жителями та створенню сприятливих умов для розвитку бізнесу. Таким чином, інфраструктурна модернізація є однією з базових передумов соціально-економічного зростання Косівської громади та формування її позитивного іміджу як сучасного й комфортного для життя територіального утворення. Освіта, кадровий потенціал та інновації є ключовими чинниками сталого розвитку Косівської міської територіальної громади, тому в межах реалізації Стратегії розвитку громади на 2022–2027 роки передбачено низку заходів, спрямованих на модернізацію освітньої інфраструктури, розвиток професійно-технічної освіти та підтримку молодіжних ініціатив. Планується оновлення матеріально-технічної бази закладів загальної середньої освіти, впровадження сучасних освітніх технологій і забезпечення доступу до якісної освіти для всіх верств населення [40]. Особлива увага приділяється розвитку професійно-технічної освіти з урахуванням місцевої спеціалізації, зокрема у сфері туризму, народних ремесел та екологічного менеджменту, такий підхід дозволить

підготувати кваліфіковані кадри, що відповідають потребам регіонального ринку праці.

У Косівській міській територіальній громаді передбачається створення сприятливих умов для розвитку молодіжного підприємництва та інноваційної діяльності: відкриття молодіжних центрів, бізнес-інкубаторів і креативних хабів, які сприятимуть реалізації стартапів, проведенню навчальних програм, тренінгів і майстер-класів, а також розвитку цифрових навичок серед молоді [41].

Отже, комплексний розвиток освітнього середовища, кадрового забезпечення та інноваційної інфраструктури стане важливим чинником соціально-економічного зростання Косівської громади та підвищення її конкурентоспроможності.

ВИСНОВКИ

1. Територіальна громада є фундаментальною одиницею місцевого самоврядування, яка формується на основі спільності проживання, інтересів та прагнення мешканців до самостійного вирішення питань місцевого значення. Законодавчі зміни, які супроводжувалися реформою децентралізації в Україні, створили умови для посилення спроможності громад, зокрема через розширення їхніх повноважень, бюджетної автономії та адміністративної відповідальності, тому такі зміни дали змогу громадам ефективніше планувати свій розвиток, залучати інвестиції, реалізовувати ініціативи відповідно до потреб населення.

2. Сучасне бачення розвитку територіальних громад ґрунтується на комплексному підході, який включає економічну, соціальну, екологічну та інституційну складові. Аналізуючи низку теоретичних підходів, можна зробити висновок, що наразі провідним є підхід сталого розвитку, який забезпечує довготривале, збалансоване й відповідальне управління ресурсами громади з урахуванням інтересів нинішніх і майбутніх поколінь.

3. Успішний розвиток громади є комплексним показником і не залежить лише від ефективного управління, тому що також важливу роль у цьому контексті відіграє соціальна активність мешканців громади, що передбачає їх участь у прийнятті рішень.

4. Конкурентоспроможність регіону формується під впливом комплексу взаємопов'язаних чинників, серед яких ключову роль відіграють географічні, економічні, соціальні, інфраструктурні, інституційні, інноваційно-технологічні та екологічні складові. Економічні показники, такі як рівень ВРП на душу населення, інвестиційна привабливість та структура економіки, відображають фінансову стабільність та потенціал до зростання. Соціальні фактори, зокрема рівень освіти, зайнятості й якості життя, визначають людський капітал та соціальну стабільність регіону, а розвинена інфраструктура, наявність цифрових і комунальних сервісів, доступ до енергії створюють сприятливе середовище для життя і бізнесу. Інноваційно-технологічний розвиток посилює позиції регіону в глобальній конкуренції, а екологічні та інституційні умови забезпечують сталий розвиток території, відповідно тільки за умови гармонійного розвитку всіх цих

чинників регіон може досягти високого рівня конкурентоспроможності, залучаючи нові інвестиції, створюючи нові робочі місця та забезпечуючи високий рівень життя своїм мешканцям.

5. Розвиток територіальних громад та регіональна конкурентоспроможність тісно взаємопов'язані й взаємозалежні, тому що ефективно розвинені громади формують основу економічної, соціальної та інституційної сили регіону, створюють умови для інвестиційної привабливості, інновацій, розвитку людського капіталу та зростання добробуту населення. У свою чергу, конкурентоспроможний регіон забезпечує громадам підтримку через фінансування, інфраструктурні проекти, регіональні програми та сприятливе середовище для розвитку. Взаємодія на принципах партнерства, стратегічного планування та міжмуніципальної співпраці сприяє сталому розвитку як окремих громад, так і регіону загалом, тому зростання потенціалу кожної громади є ключовим чинником підвищення конкурентоспроможності регіонів України в цілому.

6. Аналіз соціально-економічного потенціалу Косівської міської територіальної громади засвідчує про наявність як сильних сторін, так і низки проблем та викликів.

Демографічна ситуація регіону є неоднорідною, але спостерігається загальне зростання чисельності населення завдяки позитивному міграційному приросту, який у першу чергу сформувався через наявність ВПО, при цьому більшість сіл громади стикаються з природним скороченням та старінням населення. Також, можна сказати, адміністративний центр місто Косів зберігає демографічну привабливість, що обумовлено кращим рівнем соціально-економічного розвитку та доступом до послуг. Ринок праці громади орієнтований здебільшого на сферу послуг, освіту, охорону здоров'я, мистецтво й туризм, але проблемою громади є відтік молоді, що ускладнює формування інноваційного потенціалу та забезпечення сталого розвитку. Також значна частина населення належить до соціально незахищених груп, що потребує додаткових ресурсів і зусиль для забезпечення належного рівня соціального захисту.

7. Соціальна інфраструктура громади є розвиненою та включає широку мережу освітніх, культурних і медичних закладів, особливою рисою Косівської громади є потужний культурно-мистецький потенціал, що базується на традиціях гуцульського прикладного мистецтва, а присутність фахових освітніх закладів у цій сфері створює додаткові можливості для розвитку туризму та креативної економіки. У перспективі ключовими напрямками розвитку громади мають стати підтримка гірських та віддалених населених пунктів, залучення молоді, активізація внутрішніх ресурсів, розвиток туристичного потенціалу, модернізація соціальної інфраструктури, а також впровадження стратегічного планування з урахуванням потреб внутрішньо переміщених осіб, що дозволить забезпечити сталий соціально-економічний розвиток громади на тлі сучасних викликів.

8. Аналізуючи конкурентні переваги та проблемні аспекти Косівської міської територіальної громади у порівнянні з іншими адміністративно-територіальними одиницями Івано-Франківської області, можна зробити висновок, що громада має значний потенціал для розвитку, особливо в туристично-рекреаційній сфері, зважаючи на унікальні природні ресурси, культурну спадщину, екологічну чистоту та наявність інституційної спроможності. Наявні переваги громади створюють передумови для сталого розвитку, залучення інвестицій та розширення економічної активності.

9. Проблеми, наприклад, такі як незадовільний стан дорожньої інфраструктури, низький рівень інвестиційної активності, демографічні виклики, екологічні загрози та обмеженість фінансових ресурсів, стримують розвиток громади та знижують її конкурентоспроможність. Подолання цих бар'єрів потребує комплексного підходу, спрямованого на покращення умов для ведення бізнесу, модернізацію інженерної та соціальної інфраструктури, підтримку місцевого підприємництва, активізацію громади та посилення екологічної безпеки, а збалансований розвиток за рахунок раціонального використання наявних ресурсів та усунення наявних недоліків дозволить Косівській громаді посилити свої позиції серед інших територіальних громад регіону.

10. У ході дослідження конкурентоспроможності Косівської міської територіальної громади було встановлено, що вона має значний соціально-

економічний потенціал, зокрема завдяки вигідному географічному положенню, природно-рекреаційним ресурсам, культурній спадщині та розвиненим народним промислам.

11. З метою підвищення конкурентоспроможності громади доцільно впроваджувати нові та розвивати наявні стратегічні напрями, основним напрямком є туристично-рекреаційний комплекс, удосконалення якого можливе завдяки створенню умов для всесезонного туризму, підтримка місцевих ремесел та народного мистецтва як унікального бренду регіону, розвиток інфраструктури для активного та оздоровчого туризму.

12. Підтримка малого та середнього бізнесу також є одним із стратегічних напрямків, шляхами реалізації якого може бути стимулювання підприємництва через пільгове кредитування, консалтингову підтримку, створення бізнес-інкубаторів і кластерів на основі локальних ресурсів, зокрема деревообробки, аграрного виробництва та туризму.

13. Залучення інвестицій та міжнародної технічної допомоги, методом розробки інвестиційного паспорта громади, її активної участі у грантових програмах ЄС та міжнародних організаціях, допоможе сформувати позитивний іміджу для зовнішніх партнерів.

14. Розвиток інфраструктури та цифрова трансформація, модернізація дорожньої мережі, комунікацій, транспортної та логістичної інфраструктури, забезпечення широкосмугового інтернету в усіх населених пунктах, впровадження інструментів е-урядування, також сприяють покращенню конкурентоспроможності регіону.

15. Підвищення якості людського капіталу через підтримку освітніх та культурних ініціатив, створення умов для професійного розвитку молоді, збереження демографічного потенціалу громади через соціальні програми, розвиток медичних та освітніх послуг, також є невід'ємним чинником регіонального розвитку, отже, комплексна реалізація цих стратегічних напрямів сприятиме не лише економічному зростанню Косівської громади, але й підвищенню якості життя її мешканців, зміцненню місцевої ідентичності та сталому розвитку регіону в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баклай В. Проблеми та перспективи розвитку регіональної економіки Закарпаття. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2021. № 298(5/2). С. 131–138.
2. Васильєва О. І., Васильєва Н. В. Концептуальні засади сталого розвитку територіальних громад. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 8. С. 74–78.
3. Виріченко М. І. Удосконалення обслуговування туристів в рамках сільського туризму. 2021.
4. Гоблик В. Конкурентоспроможність економіки регіону та регіональний розвиток. Економіка та суспільство. 2023. № 47.
5. Гончаренко І. В., Богославська А. В., Михалко Г. М. Соціально відповідальний маркетинг у забезпеченні конкурентоспроможності сільських територій. Сталий розвиток економіки. 2019. № 1(42). С. 128–133.
6. Горганюк Л. А. Етнотуризм в Івано-Франківській області : дис. ... д-ра екон. наук. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2023.
7. Гуцуляк Г. Д., Гуцуляк Ю. Г. Еколого-економічне збалансоване використання природно-ресурсного потенціалу - шлях до місцевого розвитку об'єднаної територіальної громади. Збалансоване природокористування. 2022. № 2. С. 24–30.
8. Дністрянський М. С., Чайка І. М. Етнографічні особливості, просторові форми та демографічний потенціал поселень Українських Карпат у контексті перспектив розвитку регіону. Науковий вісник Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці II. Географія і рекреація. 2024. № 3. С. 38–47.
9. Добржанський С. Галицькі та буковинські міста другої половини ХІХ – початку ХХ ст.: порівняльні особливості системи управління. Науковий вісник Чернівецького університету. Історія. 2018. № 2. С. 14–20.
10. Івасюк І. Організація та становлення територіальних громад гірських населених пунктів Івано-Франківської області. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія. 2024. № 18. С. 136–148.
11. Загірняк Д. М., Дідур С. В., Глухова В. І., Кравченко Х. В. Аналіз джерел формування бюджетних інвестицій територіальних громад. Науковий вісник

- Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія Економічні науки. 2022. № 1 (105). С. 40–46.
12. Козакевич Б. Б. Розвиток підприємництва у сфері агротуризму в Івано-Франківській області : дис. ... д-ра екон. наук. Львівський національний університет природокористування, 2024.
 13. Колдра М. В. Історико-культурні об'єкти Івано-Франківської області та їх роль у туристичному бізнесі. 2023.
 14. Корінець Р. Я., Перерва Г. Л. Оцінка перспектив підтримки підприємництва територіальними громадами. Економіка АПК. 2020. № 11. С. 99–107.
 15. Котов І. В. Теоретичні основи управління сталим розвитком територіальних громад. Право та державне управління. 2023. № 3. С. 83–88.
 16. Коробейникова Я. С., Юрас Ю. І. Проблеми туристичного ресурсокористування в гірських об'єднаних територіальних громадах Івано-Франківської області. Екологічна безпека та збалансоване використання ресурсів. 2019. Т. 19. № 1.
 17. Корольова П. Просування продукту гірськолижного туризму Івано-Франківської області на міжнародному ринку. 2021.
 18. Куц Б. Децентралізація публічної влади в Україні як чинник демократичного розвитку сільських територій. Аспекти публічного управління. 2023. Т. 11. № 2. С. 40–46.
 19. Ксьонжик І. В., Потравка Л. О., Замковий В. М. Соціально-економічний розвиток територіальних громад в Україні в контексті децентралізації. 2020.
 20. Нестеренко С. С. Методичні аспекти оцінювання конкурентоспроможності регіону і регіональних конкурентних переваг. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки. 2021. № 41. С. 11–16.
 21. Носирев О. О. Організаційні та кластерні механізми розвитку туристичної сфери регіонів. Маркетингові та організаційні механізми повоєнного розвитку галузі. С. 95.
 22. Оболенцева Л. В., Костіна К. М. Туристичний імідж території: проблеми формування, управління та розвитку. Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. 2019. № 52. С. 56–64.

23. Павліха Н. В., Цимбалюк І. О., Хомюк Н. Л., Войчук М. В., Савчук А. Ю., Коломечюк В. В., Цимбалюк С. М. Безпека сталого розвитку регіонів та територіальних громад України на засадах інклюзивного зростання. 2022.
24. Пилипів Н. І., Левандівський О. Т. Стратегії соціально-економічного розвитку територіальних громад на засадах підвищення інвестиційного потенціалу. 2022.
25. Пітюлич М. М., Керецман Н. І., Вереш Є. С. Стратегічні орієнтири модернізації управління регіональною економікою: фактор гірських територій. 2022.
26. Подзізей О. О., Шматковська Т. О. Теоретичні засади відновлення конкурентоспроможності територіальних громад і регіонів. Галицький економічний вісник. 2023. Т. 82. № 3. С. 12–18.
27. Полякова Ю. В. Інноваційні засади підвищення конкурентоспроможності регіонів України в процесі євроінтеграції. Львів: ДУ Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долишнього НАН України. 2019.
28. Присяжна Т. Т. Методичні підходи до оцінки інвестиційного потенціалу територіальних громад. Інвестиції. 2023. № 119.
29. Проценко О. М. Посилення ролі етнокультурної спадщини у розвитку туристичного потенціалу українських регіонів. 2021.
30. Пронько Л., Затайдух К., Чорний Я. Економічний розвиток територіальних громад: сутність, особливості та стратегічні перспективи. Економіка та суспільство. 2024. № 59.
31. Ратошнюк Т., Соколова А. Сучасний стан та оцінка конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад: регіональний аспект. Вісник аграрної науки. 2021. № 99 (7). С. 67–75.
32. Рогатіна Л. П. Стратегічне управління економічним розвитком, його особливості та роль у формуванні конкурентних переваг регіону. Економіка та держава. 2018. № 2. С. 92–96.
33. Романів Н. В. Механізми забезпечення конкурентоспроможності територіальної громади: дисертація доктора економічних наук. Тернопіль: ЗУНУ. 2023.

34. Серета Н. Маркетинг і брендинг у туризмі: стратегії просування та конкурентоспроможність туристичних напрямків. Економіка та суспільство. 2023. № 57.
35. Сенчук М. В. Перспективи розвитку рекреаційних територій для збільшення туристичної привабливості міста Косів. Івано-Франківськ: Університет Короля Данила, факультет суспільних і прикладних наук, кафедра туризму та готельно-ресторанної справи. 2024.
36. Смадич І. П. Формування структури рекреаційного середовища в існуючій системі розселення об'єднаних територіальних громад Прикарпаття. Проблеми розвитку міського середовища. 2018. № 1. С. 129–135.
37. Станьковська І. М. Сучасні методи управління конкурентним потенціалом територій. Причорноморські економічні студії. 2018. № 25. С. 144–148.
38. Тимошенко Т. О. Концепція розумного управління туризмом в рамках виконання стратегій сталого розвитку територіальних громад. 2021.
39. Хіміч М. Передумови та туристсько-рекреаційне значення сакралізації пам'яток неживої природи в Івано-Франківській області. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Географія. 2022. Т. 53. № 2. С. 89–99.
40. Федотов О. Демократизація суспільства та децентралізація на місцях і їх вплив на рівень корупції в суспільстві. 2023.
41. Шеленко Д. І., Шпикуляк О. Г., Бойчук А. В. Стратегічні пріоритети управління формуванням інвестиційного потенціалу розвитку територіальних громад на засадах активізації підприємництва. Економічний простір. 2024. № 189. С. 85–90.

ДОДАТКИ

Додаток А
Основні соціально-економічні показники
населених пунктів Косівської громади

№ з/п	Найменування населених пунктів, що входять до складу територіальної громади	Чисельність населення станом на 01.01.2022	Площа, км ²	Площа га	Густота населення осіб/га	Дата заснування
1.	м. Косів	8490	11,38	1138	7,46	1424
2.	с. Вербовець	3215	29,39	2939	1,71	1456
3.	с. Старий Косів	1856	10,63	1063	1,75	1318
4.	с. Пістинь	3706	24,03	2403	1,52	1375
5	с. Микитинці	784	19,05	1905	0,41	1375
6	с. Шешори	1875	50,41	5041	0,37	1445
7	с. Шепіт	1657	36,42	3642	0,46	1941
8	с. Черганівка	942	24,67	2467	0,38	1644
9	с. Смодна	1782	9,33	933	1,91	1318
10	с. Город	485	8,89	889	0,55	1408
11	с. Соколівка	2067	16,92	1692	1,22	1630
12	с. Яворів	2302	52,69	5269	0,44	1694
13	с. Бабин	810	13,56	1356	0,60	1408
14	с. Річка	1968	24,92	2492	0,79	1694
15	с. Снідавка	882	26,55	2655	0,33	16 ст.
	Всього	32821	348,19	34819	1,33	

Складено автором за [29]

Додаток Б
Демографічна ситуація, 2022 р. [22]

	Народилося	Померло	Прибуло	Вибуло	Демографія
Косів	156	92	325	241	+148
Вербовець	31	46	54	49	-10
Ст.Косів	14	20	27	15	+6
Пістинь	34	50	20	33	+5
Микитинці	4	7	8	9	-4
Шешори	11	28	22	13	-8
Шепіт	24	25	1	4	-4
Черганівка	5	20	26	10	+1
Смодна	10	12	38	43	-7
Город	3	6	6	4	-1
Соколівка	19	29	7	17	-20
Яворів	27	38	44	16	+17
Бабин	5	15	11	3	+4
Річка	18	36	3	2	-17
Снідавка	7	8	7	5	+1
Всього	368	432	599	464	+111

Додаток В

Розподіл соціально-демографічних груп населення за населеними пунктами Косівської міської територіальної громади, 2022 р. [22]

Населений пункт	Чоловіків	жінок	пенсіонерів	інвалідів	багато дітних	малозабезпечених	Дітей-сиріт, позбавлених батьківського піклування
Косів	4180	4310	2602	605	86	136	9
Вербовець	1494	1721	896	402	23	30	2
Ст.Косів	861	995	436	136	8	6	2
Пістинь	1610	2096	741	167	55	119	1
Микитинці	349	435	201	42	7	6	0
Шешори	798	1077	621	102	25	0	0
Шепіт	779	878	378	102	17	16	7
Черганівка	449	493	206	68	14	26	0
Смодна	833	949	384	94	18	24	0
Город	226	259	130	26	4	2	0
Соколівка	911	1156	437	170	12	68	1
Яворів	1130	1172	534	93	33	56	3
Бабин	370	440	195	68	11	13	0
Річка	890	1078	563	113	28	55	3
Снідавка	372	510	293	43	13	46	0
Всього	15252	17569	8617	2231	354	603	28

Додаток Г
Кількість юридичних осіб Косівської громади
за видами економічної діяльності [37]

Вид економічної діяльності	Станом на 01.07.2021	
	усього	у % до загальної кількості
сільське, лісове та рибне господарство	18	3,27
переробна промисловість	30	5,45
постачання електроенергії, газу, пари та кондиційного повітря	4	0,73
водопостачання; каналізація, поводження з відходами	1	0,18
будівництво	35	6,36
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	37	6,73
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	7	1,27
тимчасове розміщування й організація харчування	9	1,64
інформація та телекомунікації	6	1,09
фінансова та страхова діяльність	1	0,18
операції з нерухомим майном	21	3,82
професійна, наукова та технічна діяльність	12	2,18
діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	13	2,36
державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування	41	7,45
освіта	38	6,91
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	20	3,64
мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	10	1,82
надання інших видів послуг	149	27,09

Додаток Д
SWOT-аналіз Косівської громади

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> ● Привабливі природні та культурні об'єкти (наявність водойм і лісів, заповідних об'єктів, природних ландшафтних зон, історико-культурних пам'яток). ● Збережені історичні і культурні традиції, ремесла, автентична кухня ● Сприятливі природно-кліматичні умови і наявні ресурси, які дозволяють надавати цілорічні оздоровчі, рекреаційні та туристичні послуги ● Відсутність підприємств, які здійснюють значне забруднення навколишнього середовища ● Транспортна доступність ● Наявність власного ЦНАП з широким переліком послуг ● Досвід у розробці та впровадженні проектів місцевого розвитку та розбудови інфраструктури ● Наявність опорного медичного закладу ● Достатній рівень громадської безпеки ● Збереження адміністративно-територіальної одиниці ● Наявність інституту 	<ul style="list-style-type: none"> ● Низький рівень інвестиційної активності СПД ● Поганий стан дорожньої інфраструктури ● Низький рівень офіційної зайнятості населення, брак робочих місць ● Відсутність сортування та переробки сміття ● Недостатня кількість переробних підприємств ● Очисні споруди та централізоване водопостачання в м. Косів вимагають капітальної реконструкції ● Окремі території важкодоступні взимку через гірську місцевість. ● Відсутність генеральних планів населених пунктів громади ● Недостатній темп розвитку малого і середнього підприємництва ● Несанкціонована вирубка лісів ● Нераціональне ведення лісогосподарської діяльності ● Несприятливі умови для ведення бізнесу ● Відсутність берегоукріплювальних споруд на значній частині водних об'єктів ● Застаріла нормативно – грошова оцінка земель ● Недостатня фінансова спроможність ● Недостатня громадська ініціативність та активність мешканців

Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> ● Залучення інвестицій в економіку громади ● Подальший розвиток туристично-рекреаційної сфери ● Створення позитивного іміджу громади ● Виробництво екологічно чистої продукції сільського господарства ● Збір та переробка лікарської сировини, фруктів, ягід, грибів ● Підвищення якості освітніх та медичних послуг ● Підвищення культури сплати податків жителями громади ● Створення підприємств, кооперативів, фермерських господарств ● Покращення інфраструктури громади ● Покращення благоустрою громади 	<ul style="list-style-type: none"> ● Зростання міграції населення продуктивного віку, в т.ч. трудової міграції та відтік кадрового потенціалу ● Зниження купівельної спроможності населення ● Виникнення надзвичайних ситуацій природного характеру ● Зростання вартості енергоносіїв та нестабільність грошово-кредитної політики, у т.ч. високі відсоткові ставки за користування кредитними ресурсами ● Військові дії на Сході України ● Пандемія ● Інфляція ● Економічна криза

Складено автором

Додаток Е

**Розвиток туристично-рекреаційної сфери у межах Стратегії розвитку
Косівської міської територіальної громади 2020-2027 [36]**

Завдання	Можлива сфера реалізації проектів (орієнтовний перелік)
1.1.1. Підвищення інвестиційної привабливості громади	<ul style="list-style-type: none"> - організація заходів щодо обміну досвідом, розширенню ділових зв'язків і можливостей суб'єктів підприємницької діяльності в т.ч. в інноваційній сфері; - організація ярмарків, бізнес-зустрічей, ярмарків-контрактів для пошуку міжрегіональних та зарубіжних партнерів; - дослідження та активна промоція інвестиційних можливостей громади (інформаційне наповнення і підтримка сайту, промо-матеріали) як в Україні, так і за кордоном; - використання механізму державно-приватного партнерства для впровадження проектів із застосуванням новітніх технологій та сучасних управлінських рішень; - формування та регулярна актуалізація баз даних для інвестиційної діяльності (опис вільних земельних ділянок та інших об'єктів нерухомості); - підготовка нових інвестиційних проектів; - розробка проектів, які зможуть взяти участь у конкурсах різного рівня та спрямування; - формування платформи для тісної співпраці з європейськими організаціями та фондами, що фінансують проекти регіонального розвитку; - сприяння налагодженню зовнішньоекономічних бізнес- зв'язків з партнерами з країн-членів ЄС - створення центрів підтримки бізнесу, інформаційно-консультаційних пунктів на базі центрів надання адміністративних послуг та інших об'єктів інфраструктури

Продовження додатка Е

<p>1.1.2. Підвищення фінансової спроможності громади через розвиток малого і середнього підприємництва</p>	<ul style="list-style-type: none"> - стимулювання розвитку малого і середнього бізнесу; - підтримка та супровід (методичний, організаційний) потенційних інвесторів; - надання підтримки суб'єктам малого підприємництва для ведення власної справи; - організація заходів щодо обміну досвідом, розширенню ділових зв'язків і можливостей малого та середнього підприємництва
<p>1.1.3. Розвиток фермерських господарств, сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та підприємств з виробництва органічної сільськогосподарської продукції в т.ч. крафтове виробництво</p>	<ul style="list-style-type: none"> - створення сільськогосподарських підприємств; - підтримка розвитку ферм сімейного типу; - розробка системи підтримки фермерських господарств та сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів; - підтримка агровиробників через формування кооперативних об'єднань; - формування культури виробництва та споживання продукції органічного, сільського господарства; - інформаційна кампанія для дрібних агровиробників про потенціал виробництва і збуту органічної, крафтової продукції
<p>1.1.4. Створення інфраструктури для вирощування, зберігання, сортування та переробки місцевої продукції</p>	<ul style="list-style-type: none"> - сприяння створенню кооперативів з переробки сировини (фрукти, ягоди, гриби тощо) - підтримка створення сховищ довготривалого зберігання агропродукції; - закупівля обладнання для зберігання, сортування та переробки сільгосппродукції; - консультативна підтримка сільгоспвиробників з питань підготовки інвестиційних проектів; - створення кооперативів з орієнтацією на виробництво продукції з місцевих сировинних ресурсів; - створення підприємств з переробки сировини (плодів та ягід); - створення підприємств з переробки відходів лісового та сільського господарства

Продовження додатка Е

Завдання	Можливі сфери реалізації проектів (орієнтовний перелік)
1.2.1. Розвиток туристичної інфраструктури	<ul style="list-style-type: none"> - встановлення туристично-інформаційних вказівників, знаків, стендів; - облаштування місць відпочинку туристів, оглядових майданчиків; - спорудження та облаштування зупинок туристичного автотранспорту, зон для кемпінгів, санітарних місць вздовж автомобільних доріг; розвиток курортно- рекреаційних територій; - впорядкування територій та об'єктів рекреаційного призначення; - знакування та маркування туристичних та веломаршрутів
1.2.2. Збереження та управління природною та культурною спадщиною	<ul style="list-style-type: none"> - інфраструктурне облаштування привабливих для туристичних відвідувань об'єктів природної і культурної спадщини; - проведення інвентаризації об'єктів історико-культурної спадщини; - проведення навчальних заходів для суб'єктів туристичної діяльності; - проведення просвітницьких заходів з метою популяризації сталого туризму; - реалізація транскордонних проектів у сфері туризму
1.2.3. Створення нових та підтримка існуючих туристичних продуктів і атракцій, їх	<ul style="list-style-type: none"> - розвиток мережі туристичних маршрутів, у т.ч. доступних для людей з інвалідністю; - створення туристичних та екскурсійних продуктів і турів; - створення сучасних інтерактивних атракцій; - створення сприятливого середовища для розвитку туризму

доступність для людей з інвалідністю	
1.2.4. Маркетинг туристичного потенціалу	<ul style="list-style-type: none"> - проведення в громаді фестивалів та інших промоційних заходів; - видання промоційної і сувенірної продукції; - просування туристичних локацій і продуктів у мережі Інтернет та соціальних медіа; - організація та проведення ознайомлювальних турів для представників туристичних фірм, засобів масової інформації з України і з-за кордону; - участь у Всеукраїнських і міжнародних виставках, форумах, конференціях, тренінгах тощо; - реалізація спільних маркетингових ініціатив та проектів з інститутами громадянського суспільства, профільними асоціаціями; - організація проведення добровільної категоризації садиб сільського туризму; - проведення маркетингових, аналітичних, соціологічних досліджень та опитувань в галузі туризму; - розроблення айдентики громади (брендування громади)

Додаток Ж

Логотип ТзОВ «Тирлич»

Джерело: Пістинська Джерельна Мінеральна Вода (<https://tyrlych.com.ua/>)

Додаток К
Логотип МП «Левеня»

Джерело: Levenya (<https://www.rajspielzeug.de/levenya-m945>)

Додаток Л
Молочна продукція СОК «Снідавка»

Джерело: Сироварня «Далекі Гори» в селі Снідавка
(<https://huculia.info/place/cheese-factory-daleki-gory-snidavka/>)

Додаток М

Будівля Центру карпатської культури у м. Косів до реконструкції

(світлина авторська)

Додаток Н

Сучасний вигляд будівлі Центру карпатської культури у м. Косів

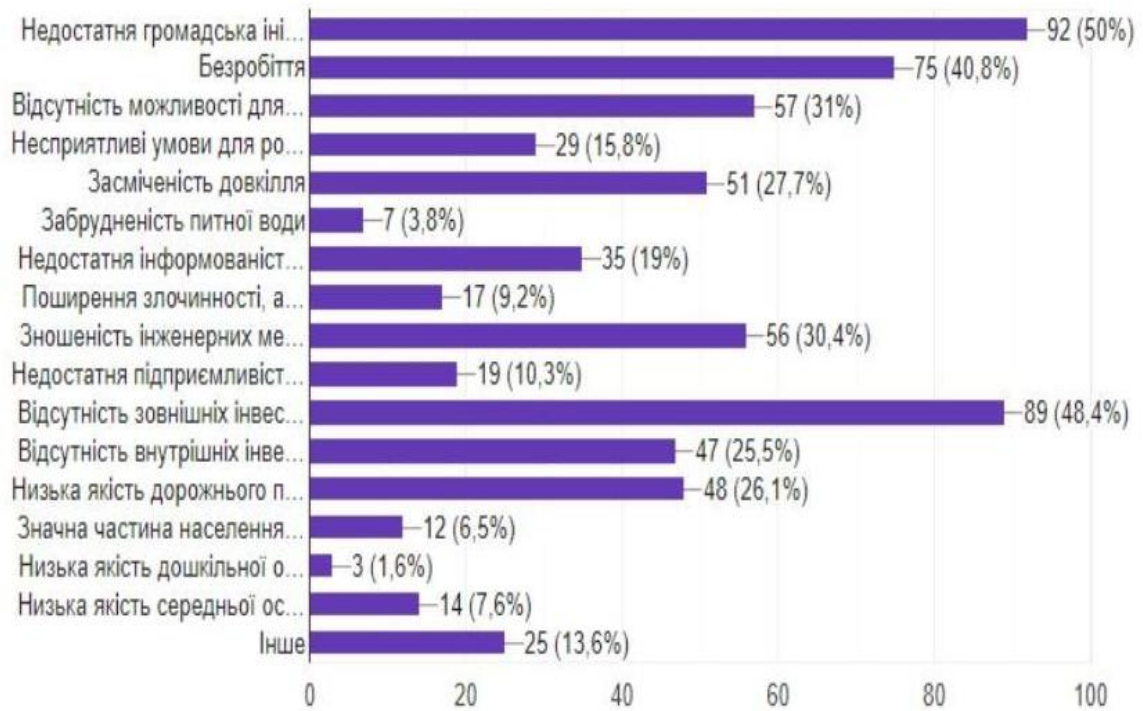
(світлина авторська)

Додаток II

Результати соціологічного опитування

Що, на Вашу думку, заважає розвитку громади (вибрати 3 основних)?

184 відповіді

Складено автором